

källan

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

1 / 2 0 1 7

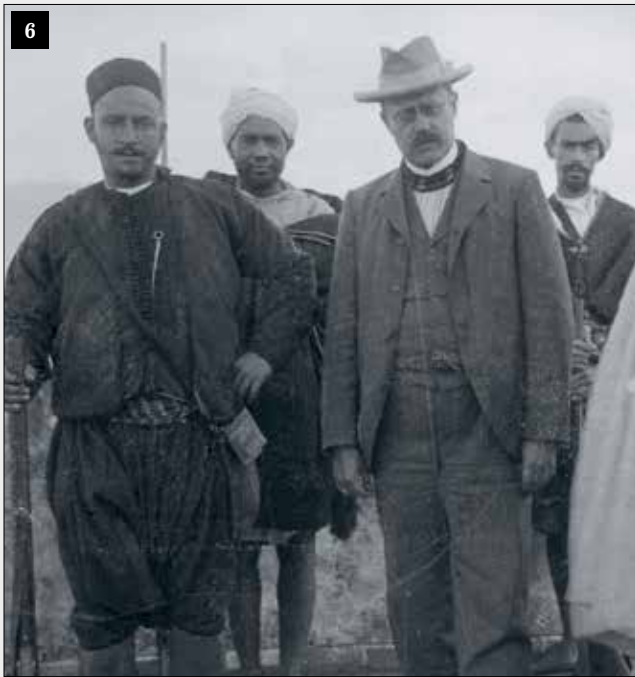

Finlands-
svenska
ordspråk
blir bok

Skolelever möter **1918**
inbördeskriget

Intervju: Prisbelönta forskaren Freja Rudels [Bildskatt på webben](#)

6

INNEHÅLL

- 1** Ledare
- 4** Målmedveten satsning på digital utgivning
- 5** SLS firade #kvinnovecka
- 6** Vetenskap, moral och social aktivism
- 10** Skolelever lär känna människorna mitt i inbördeskriget
- 17** Imponerande paket i utmanande läge
- 18** Ordspråken som tog över
- 20** Anställning gav forskningsro
- 23** Kvällar med kunglig glans
- 24** Ordföranden som försökte gräva fram skelett ur sällskapsgarderoben
- 26** Milispråket i Drakan
- 30** Från förälskelse till analys
- 32** Mångskiftande material samsas på SLS arkivhyllor
- 38** Pris, stipendier och understöd
- 42** Hela livet bevarat i bilder
- 43** Guldkorn ur arkivet
- 44** Nya böcker från SLS
- 46** Café Svenskfinland
- 47** SLS föredragsserie hösten 2017

10

30

26

32

 SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

källan

Källan. Svenska litteratursällskapet informerar 1/2017 (24:e årgången).
Utgivare: Svenska litteratursällskapet i Finland, PB 158, 00171 Helsingfors.
www.sls.fi, tfn 09 618777, e-post: info@sls.fi

Ansvarig utgivare: Marika Mäklin. **Redaktörer:** Patricia Berg, Hedvig Rask, Hanna Riska. **Övriga redaktionsmedlemmar:** Christer Kuvaja, Kristina Linnovaara, Jonas Lång, Jennica Thylin-Klaus. **Layout:** Antti Pokela.
Fotograf (när inte annat anges): Janne Rentola. Arkivbilder ur egna samlingar.
Tryck: Trinken Ab, Helsingfors 2017. **ISSN-L** 1237-8356. **ISSN (print)** 1237-8356.
ISSN (online) 2242-6787. **Omslagsbild:** Grundstötning? Fotograf: Bernhard Åström, 1919. SLS/Veterinär Bernhard Åströms glasplåtsamling. SLS 1555_166.
Sommarhälsning, s. 48–49: Folkhälsans simkurs, Maxmo. Fotograf: Rafael Olin, 1963. SLS/Rafael Olins samling. ÖTA 112-17 foto 00124.

Arkivbildernas signum: **Pärbild** SLS 1555_166 **Sid. 14–15** SLS 614
Sid. 33 ÖTA 315 foto 84 **Sid. 34** ÖTA 315 foto 70 (ovan), foto 103 (nedan)
Sid. 35 ÖTA 315 foto 52 (ovan), foto 46 (nedan) **Sid. 37** SLSA 1368 (ovan),
SLS 2300 (nedan) **Sid. 42** SLS 865 B276

HENRIK MEINANDER

Peka med hela handen

Henrik Meinander är professor i historia vid Helsingfors universitet och ordförande för SLS. Foto: Kira Schroeder/Outhouse Media 2016.

SLS vetenskapliga råd godkände i november 2016 en övergripande plan för sina vetenskapliga och kulturella mål fram till utgången av året 2020. Det är fråga om en koncis lunta som bland annat listar våra viktigaste målgrupper och det som så fint heter målbild.

Många förhåller sig reserverat till dylika dokument. Det är tidskrävande att vaska fram tillräckligt krävande men ändå realistiska målsättningar. Det går dessutom sällan riktigt som planerat. Oförutsedda saker sker, tär på resurserna och kräver omprioriteringar. Och även om SLS kapitalförvaltning är i goda händer finns det tydliga ekonomiska gränser för vad vi kan förverkliga.

Men just därför är det nyttigt för varje organisation att med jämna mellanrum checka sina koordinater, justera sin väg framåt och slutligen peka med hela handen för att sällskapets anställda, förtroendevalda och medlemmar ska veta vilka våra övergripande målsättningar är.

SLS tre viktigaste målgrupper är forskare och studerande, skollärare och -elever samt opinionsbildare och samhällsaktörer i Finland och Sverige. Att tjäna vetenskapssamfundet har alltid varit och kommer att förbli SLS ledstjärna, men det skadar inte att påpeka detta varje gång vårt syfte kommer på tal.

Den av våra målgrupper som däremot nu lyfts fram mycket mera än tidigare är lärarna, skolan och det som kallas för den digitala generationen. Detta är visserligen också helt i linje med vår syftesparagraf, som bland annat föreskriver att SLS uppgift är att "offentliggöra vittnesbörden om den svenska kulturens uppkomst och utveckling i Finland".

Det finns ändå flera skäl att rikta strålkastarna särskilt på skolvärlden och alla dem som gestaltar, organiserar och lever sin vardag på nätet. Tidigare definierades den digitala generationen vanligtvis som personer födda efter åttiotalet. Numera är emellertid en så stor del av befolkningen digitalt uppkopplad att en sådan definition lätt kan vara missvisande.

Mera väsentligt i detta sammanhang är att SLS under de närmaste åren allt mer medvetet går in för att utöka och förbättra sin digitala kompetens och produktion. En viktig föregångare på detta område är sällskapets pågående digitala utgivning av Zacharias Topelius samlade arbeten, vars vetenskapliga insatser och tekniska innovationer redan har rönt positiv uppmärksamhet. ●

"Under de närmaste åren går SLS allt mer medvetet in för att utöka och förbättra sin digitala kompetens och produktion."

Ruth Illman (t.v.) och Pauline von Bonsdorff.

RUTH ILLMAN OCH PAULINE VON BONSDORFF VALDES IN I SLS VETENSKAPLIGA RÅD

Professor Pauline von Bonsdorff och docent Ruth Illman valdes till nya medlemmar i SLS vetenskapliga råd vid årsmötet den 6 april 2017. von Bonsdorff och Illman efterträder professor Fred Karlsson och professor Johannes Brusila som inte ställde upp för återval.

Pauline von Bonsdorff är professor i konstfostran vid Jyväskylä universitet. Hon forskar bland annat i barndomens estetik och

miljöestetik, ofta med ett fenomenologiskt grepp.

Ruth Illman är docent i religionsvetenskap och föreståndare för Donnerska institutet för religions- och kulturhistorisk forskning vid Åbo Akademi. Till Illmans expertområden hör bland annat religionsdialog och modern judendom. ●

Fira Finland 100 med oss i 24 timmar!

Vem är galen nog att anlita 60 toppforskare och förmå dem hålla föredrag efter föredrag i ett helt dygn? Svar: SLS och Yle. Tillsammans förverkligar de Föredragsmaraton – 24 timmar live om Finland. Evenemanget är en hyllning till bildningen, forskningen och experterna som brinner för sina ämnen.

Föredragsmaraton kan med fog kallas för ett unikt evenemang. Den 8–9 september samlas forskare och toppexperter inom olika discipliner på Svenska Teatern för att hålla korta föredrag (cirka 15 minuter per person) i sammanlagt 24 timmar.

Föredragen belyser Finlands historia, samhälle och kultur med tyngdpunkt på de 100 senaste åren, ur ett perspektiv som går bortom Wikipedia och Google. Mångfald, nya insikter och överraskande detaljer är ledord under hela dygnet.

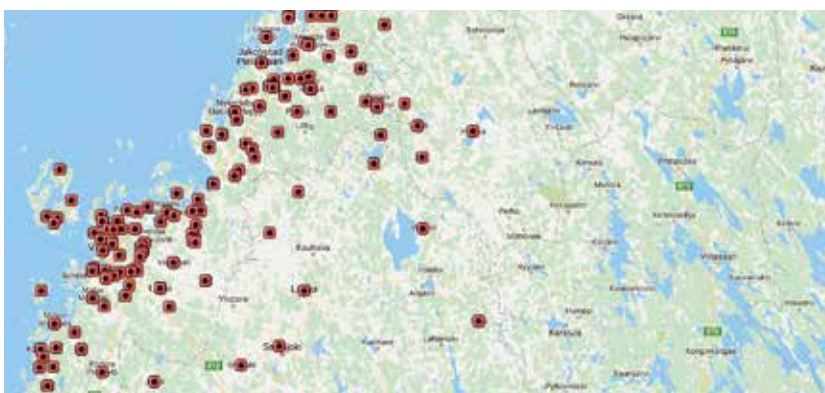
Alla föredrag sänds direkt dygnet runt på Yle Arenan. Dessutom kommer stora delar av Föredragsmaraton att sändas på Yle Teema & Fem och i Yle Vega.

Vill du uppleva Föredragsmaraton på plats på Svenska Teatern? Håll utkik efter biljetinfo på SLS webbplats! ●

SLS på Educamässan i Helsingfors

SLS deltog i slutet av januari i Finlands främsta evenemang inom undervisning och pedagogik, Educamässan. I år var temat Finland 100 år – Inläring och bildning och SLS presenterade sina nya pedagogiska satsningar: läromedlet *1918. Minä olin siellä – Jag var där* och en ny pedagogisk resurs om Zacharias Topelius. Materialen är speciellt framtagna för att användas i skolundervisning och presenterades i SLS monter och på scenen Hörnan i det svenska kvarte-

ret på mässan, där SLS deltog med två program. Ted Urho intervjuade Nelly Laitinen från SLS och Juha Nirkko från SKS om arkivpedagogik och källkritik utifrån 1918-läromedlet. Peik Henrichson diskuterade tillsammans med läsambassadören Katarina von Numers, läraren Johanna Bonäs och Hanna Kurtén från SLS om hur Topelius texter om allt från resor och språk till uppfinnningar och sjukdomar kan användas på olika sätt i skolorna. ●

SLS ortnamnssamlingar digitaliseras

SLS och Institutet för de inhemska språken (Språkinstitutet) har ingått ett samarbetsavtal om att digitalisera och använda SLS ortnamnssamlingar i Språkinstitutets nationella ortnamnsdatabas. Språkinstitutet digitaliserar under åren 2014–2018 sitt namnarkiv, bestående av finska, svenska och samiska ortnamn. De svenska ortnamnssamlingarna som finns vid SLS arkiv har skannats och de ingår som en del i projektet. För tillfället saknas finansieringen för fortsatt arbete inom projektet för de svenska och samiska ortnamnens del. I den färdiga ortnamnstjänsten kommer ortnamnen att länkas till kartor och

namnen kommer att vara sökbara både ortsnamn och enskilt. I databasen finns också uppgifter om de olika orternas art, när och av vem namnen samlats in. SLS har sedan slutet av 1800-talet samlat in svenska ortnamn i Finland. Intensivast var insamlingen under 1950–1970-talet då det gjordes en systematisk insamling i hela det svenska språkområdet. Totalt innehåller SLS ortnamnssamlingar cirka 380 000 namn och cirka 1 000 insamlingskartor. Ortnamnssamlingarna utgör grunden inom namnvården och namnplaneringen i dag, och används också av forskare och allmänheten. ●

FÖLJ SLS PÅ SOCIALA MEDIER!
Du får nyheter, arkivskatter och en glimt av hur vi jobbar.

Instagram: [slsfinland](#)
Facebook.com/[sfsfinland](#)
Twitter: [@sfsfinland](#)

KOMMUNICERANDE KONSUMTION

Tack alla som uppmärksammade att forskningsprojektet *Kommunicerande konsumtion* efterlyste minnen av kringvandrande försäljare i *Källan* 2016/2. Drygt 20 svar kom in till SLS arkiv. ●

SLS PUBLICERAR FOLKMUSIK PÅ WEBBEN

Den 10 maj firades den nationella folkmusikdagen för första gången i Finland. SLS/Finlands svenska folkmusikinstitut höll öppet hus i Vasa och publicerade dagen till ära två skivor ur sin skivserie på flera streamingtjänster. Skivorna är folkmusikgruppen Rosenfinks debutskiva *Rosenfink* (2013) och julskiva *Stråla stjärna ren och klar* (2015). Musiken finns på Spotify, Deezer, iTunes, Tidal, Apple Music och Google Play Music. Fler skivor av andra artister ges ut på webben i höst. ●

DANSMINNEN TILL FORSKNINGEN

Närmare 170 dokument blir nu tillgängliga för dem som vill forska i dans och ungdomsliv i Österbotten. SLS/Finlands svenska folkmusikinstitut tog i maj emot dansminnen som sammanställts av arbetsgrupperna kring böckerna *Och dansen den går* (2011) och *Det var en dans bortom vägen* (2016). Materialet består av enkätsvar, berättelser, intervjuer och anekdoter kring ungdomsdanserna i svenska Österbotten från 1940-talet till nutid. ●

UTGIVNING

”Vi gör nu en målmedveten satsning på digital utgivning”

Jennica Thylin-Klaus tillträdde som SLS utgivningschef i mitten av mars. Digital utgivning och fokus på att nå nya läsare står högt på listan när Thylin-Klaus inleder sitt arbete.

Berätta kort om din bakgrund.

– Jag är historiker och disputerade 2012 vid Åbo Akademi med en idéhistorisk avhandling om svensk språkvård i Finland under senare delen av 1800-talet och början av 1900-talet. Tidigare har jag arbetat som språkgranskare, skrivhandledare och översättare. Jag har också jobbat som redaktionssekreterare för *Historisk Tidsskrift för Finland* i åtta år och från och med i år är jag huvudredaktör.

När började du på SLS?

– Jag har jobbat på SLS sedan 2006, först som Historiska nämndens forskare, därefter som redaktör, bland annat för *Förvaltningshistorisk ordbok* och Max Engmans *Språkfrågan* (2016), och som forskare inom projektet *Svenskan i Finland – i dag och i går*.

Hur ser du på utvecklingen inom digital utgivning?

– Vi gör nu en målmedveten satsning på digital utgivning. Det är ett fält som är under ständig förändring, och det krävs att man följer med i utvecklingen och satsar på kompetens. En utmaning när det gäller den digitala utgivningen av äldre böcker är rättigheterna. Vårt mål är att

hela SLS serie ska bli tillgänglig digitalt, vilket förutsätter en omfattande satsning på rättighetsarbetet. Arbetet är redan inlett och kommer att pågå framöver.

Vad ser du mest fram emot att göra som utgivningschef?

– Jag ser mycket fram emot att i mitt nya jobb få följa med utvecklingen inom förlagsbranschen. Vi har lång erfarenhet när det gäller att ge ut vetenskaplig litteratur av hög kvalitet, men nu handlar det om att göra litteraturen tillgänglig i nya format och vända sig till en ännu bredare läsekrets. För att nå ut i dag måste man vara en mycket aktiv aktör och dessutom villig att förnya sig. De satsningar som gjorts, till exempel i samband med SLS kvinnovecka på sociala medier, visar att det går att väcka intresse bara man har ett genomtänkt koncept och är öppen för nya idéer.

– Vi satsar också på att skapa fler samarbeten med förlag både i Finland och i Sverige. Det gäller att satsa på både kvalitet och synlighet, inte minst för att nå ut till bredare målgrupper. Synligheten är också viktig för att författare ska se SLS som ett attraktivt alternativ. ●

Läs mer om den aktuella utgivningen på s. 44.

SLS firade #kvinnovecka

Över trettio äldre böcker, vissa av dem slutsålda, har under våren dammats av och fått nytt liv i digital form. SLS digitaliseringsstrategi fick sin början inför internationella kvinnodagen den 8 mars: Vilka var egentligen de första kvinnorna som gav ut böcker på SLS?

FÖR ATT BESVARA FRÅGAN dök vi ner i arkiven och fann tretton tidiga kvinnliga forskare. De var inte många, men de bar alla på en tänkvärd historia.

Den första kvinnan som gav ut en monografi i SLS skriftserie var Jenny af Forselles (1869–1938). Hon var också en av de första kvinnorna i Finland som tog en högre akademisk examen, och hon disputerade i litteraturvetenskap 1904. Fyra år senare utkom *Elias Lönnrots svenska skrifter I* på SLS. af Forselles var lärare i Privata svenska flickskolan i Helsingfors och aktiv inom socialt arbete och kvinnosaksfrågor. Hon var också Finlands kvinnliga akademikers förbunds första ordförande och långvarig redaktör för den feministiska tidskriften *Nutid*, som banade väg för tidskriften *Astra*.

Under en hel vecka kring den 8 mars pågick SLS kvinnovecka i sociala medier, där forskarna och deras vetenskapliga bidrag presenterades, bland annat i korta videor. Forskningsområdena rör sig från historia och fältinsamlingar till språkvetenskap och litteratur. Tidsmässigt sträcker sig utgivningen från 1908 till 1970. Under kvinnoveckan publicerades dagligen nya verk på SLS webbplats, och veckan avslutades med en ny e-bok, Lena Marander-Eklunds *Att vara hemma och fru. En studie av kvinnligt liv i 1950-talets Finland* från 2014.

Senare i mars gratulerade SLS hundraåringen Genealogiska Samfundet i Finland genom att fokusera på släktforskning. Flera häften ur serien "Släktbok" och "Släktbok. Ny följd" publicerades digitalt, och bokserien kommer att kompletteras i höst. Dessutom utkommer ett urval böcker med koppling till märkesåret 1918 digitalt. ●

Hanna Riska är förlagsredaktör på SLS

Jenny af Forselles. V. Rasmussen/Museiverkets bildsamlingar.

Några tidiga kvinnliga forskare på SLS

Jenny af Forselles
(1869–1938)

Greta von Frenckell-Thesleff
(1881–1967)

Greta Hausen (1882–1963)

Ruth Hedvall (1886–1944)

Karin Allardt Ekelund
(1895–1990)

Margit Åström (1899–1980)

Marta Hirn (1903–1995)

Gunvor Kerkkonen
(1903–2002)

Birgit Lunelund Grönroos
(1906–1972)

Anna Bondestam
(1907–1995)

Birgit Klockars (1912–1996)

Ingegerd Lundén Cronström
(1913–1972)

Ragna Ahlbäck (1914–2002)

Ladda ner och läs böckerna på sls.fi > utgivning > e-böcker. Videorna finns på SLS Facebook och Youtube.

VETENSKAP, MORAL OCH SOCIAL AKTIVISM

Jämställdhet, aborträtt, mänskliga rättigheter och avkriminalisering av homosexualitet var ledmotiv för sociologen Edvard Westermarck och hans krets – redan kring sekelskiftet 1900. Som argument använde de sig av sina vetenskapliga rön och konstnärliga uttryck. Nu har kretsens arbete och samhällsengagemang undersökts.

Text: Nina Edgren-Henrichson

Edvard Westermarck bedrev fältforskning i Marocko i flera repris. Bilden är från hans andra vistelse i Marocko 1900–1902. Personerna är (fr.v.) Touse, Sidi Abdsslam I, Abdllkrim, Edvard Westermarck, Sidi Abdsslam II och Sidi Rahhal. Museiverkets bildsamlingar.

– **JAG ANSER ATT PROJEKTET** både har breddat bilden av Edvard Westermarck och hans närkrets och fördjupat den. Det säger Petteri Pietikäinen, professor i idéhistoria vid Uleåborgs universitet och ledare för projektet *Kretsen kring Edvard Westermarck och det tidiga 1900-talets idélandskap*. Projektet har haft en treårig finansiering från SLS och resulterat i fyra doktorsavhandlingar.

– Två av avhandlingarna har Edvard Westermarck (1862–1939) själv i fokus. Idéhistorikern Niina Timosaari har lyft fram Westermarcks arbete för reformer inom äktenskaps- och sexuallagstiftningen, ett arbete som han grundade på sina forskningsresultat och som vann genklang internationellt. Sociologen Otto Pipatti har undersökt hur Westermarcks moralteori utvecklades, något som tidigare har varit helt outforskat. Han har studerat hur Westermarck kom till sin teori och vilka influenser han fick från de skotska upplysningsfilosoferna Adam Smith och David Hume och från Charles Darwin.

”Edvard Westermarck var på sin tid Finlands internationellt mest renommerade vetenskapsman med ett brett samhällsengagemang.”

Historikern Julia Dahlberg har undersökt konstnären och författaren Helena Westermarck (1857–1938), syster till Edvard och hans intellektuella bundsförvant. Avhandlingen handlar dels om Helena Westermarcks strävan att som kvinna och konstnär skapa sig en roll som samhällselig intellektuell, dels om tankeutbytet mellan henne och brodern och om dem båda som den intellektuella debattens pionjärer. Idéhistorikern Jouni Ahmajärvi har skrivit om en av Edvard Westermarcks elever, sociologen Gunnar Landtman (1878–1940) och dennes vetenskapliga och samhällliga verksamhet. Inte heller Landtmans arbete har tidigare varit föremål för vetenskaplig forskning.

– Om man ser på de fyra undersökningarna har alla någonting nytt att tillföra forskningen om Westermarck och hans närmaste krets, konstaterar Pietikäinen och drar sig inte för att kalla undersökningarna banbrytande och nyskapande.

Författaren och konstnären Helena Westermarck var syster till Edvard Westermarck och hans intellektuella bundsförvant. Foto: Daniel Nyblin 1888. Museiverkets bildsamlingar.

”Den Westermarckska gruppen upprätthöll upplysningens fackla under 1900-talets första decennier när Finland översköljdes av en mycket stark nationalism.”

Nyvaknat intresse för Edvard Westermarck

Sociologen Edvard Westermarck var på sin tid Finlands internationellt mest renommerade vetenskapsman med ett brett samhällsengagemang. För eftervärlden är hans verk om äktenskapets ursprung och utveckling (*The History om Human Marriage*, 1891) och hans moralteori (*The Origin and Development of the Moral Ideas*, 1906–1908) de mest kända. Han gjorde flera forskningsresor till framför allt Marocko, blev utnämnd till professor i praktisk filosofi i Helsingfors 1906 och i sociologi vid London School of Economics 1907. När Åbo Akademi grundades 1918 kallades han till professor i filosofi och valdes också till akademins första rektor.

Den Darwininspireerade antropologiska och sociologiska forskningstradition som Westermarck och hans elever representerade föll mer eller mindre i glömska efter andra världskriget. Inom sociologin gick man då in för att studera det nuvarande samhällets sociala strukturer och relationer, och nya skolbildningar som till exempel funktionalismen tog över.

– Intresset för Edvard Westermarcks vetenskapliga gärning började vakna på nytt för ett tjugotal år sedan, konstaterar Petteri Pietikäinen, men hans och den Westermarckska kretsens samhälleliga engagemang har lyfts fram först i och med det här projektet.

Samhällsengagerade forskare

Edvard Westermarck arbetade mot föräldrad lagstiftning. Han ansåg bland annat att förmyndarskapet för kvinnor skulle avskaffas och äktenskapet göras till ett jämställt partnerskap, att abort skulle legaliseras, att skilsmässolagstiftningen skulle liberaliseras och skilsmässa beviljas genom överenskommelse och att homosexualitet skulle avkriminaliseras. Sina ståndpunkter motiverade han med vetenskapliga argument.

Engagemanget för kvinnors rättigheter delade Edvard Westermarck med systemen Helena Westermarck. Hon var med och grundade Kvinnoaksförbundet Unionen på 1890-talet och var aktiv inom förbundet i tio år. Även Edvard var medlem i Unionen och stödde dess sak genom föredrag och artiklar.

Också Edvard Westermarcks elever var samhällsligt engagerade.

– Gunnar Landtman till exempel var med och grundade Förbundet för mänskliga rättigheter. Han företrädde en vidsynt liberalism mellan världskrigen, när Finland var ganska unket nationalistiskt och konservativt, säger Pietikäinen. Den Westermarckska gruppen upprätthöll upplysningens fackla under 1900-talets första decennier när Finland översköljdes av en mycket stark nationalism.

Den Westermarckska kretsen bestod också av andra än dem som det här projektet har undersökt, bland andra filosofen Rolf Lagerborg, som historikern Marja Jalava har skrivit om, religionsvetaren och antropologen Rafael Karsten, konsthistorikern Yrjö Hirn, sociologen

och diplomaten Ragnar Nummelin och sociologen och sedermera utrikesministern Rudolf Holsti.

– De tillhörde alla den liberala sidan. Den här gruppen urskiljer sig inom den finländska intelligentian under början av 1900-talet.

Fortfarande aktuell

– Det finns en klangbotten för Westermarckianismen också i dag. Ta en så enkel sak som mänskliga rättigheter, som emellanåt verkar var borttappade i dagens diskussion. Westermarcks och hans elevs synpunkter på mänskliga rättigheter och tolerans är fortfarande ytterst gångbara, säger Pietikäinen.

Projektet har inte bara gett ny kunskap om Westermarck och hans krets. Petteri Pietikäinen konstaterar att det också har väckt frågor kring forskarens roll i samhället.

– Vilket är vetenskaparnas samhälleliga ansvar, i synnerhet humanvetarnas och samhällsvetarnas? Hur borde de som medborgare ta ställning? Den Westermarckska kretsen har inspirerat också oss och även gett oss en etisk förpliktelse. Också en forskare kan, och ska, delta i den offentliga debatten både som forskare och som medborgare.

Organiskt projekt

De fyra forskarna i projektet hade alla på var sitt håll börjat undersöka ämnen som anknöt till Westermarck eller hans närmaste krets redan innan projektet startade. De kommer delvis från olika forskningsmiljöer: sociologen Otto Pipatti och historikern Julia Dahlberg är båda från Helsingfors universitet, men från olika fakulteter, medan Niina Timosaari och Jouni Ahmajärvi var doktorander i idéhistoria vid Uleåborgs universitet. Idén till projektet växte fram efter att forskarna

hade träffat varandra i olika sammanhang och insett att deras forskningsämnen låg nära varandra.

– Det gick alltså mycket organiskt till, *bottom up* så att säga. Forskarna själva förstod att det här skulle kunna bli ett projekt och bad om min åsikt. Och jag konstaterade att det utan vidare skulle vara ett bra projekt. Jag blev gärna projektledare för det, säger Pietikäinen.

När projektet nu är avslutat har alla fyra blivit färdiga med sina avhandlingar. Niina Timosaari och Jouni Ahmajärvi har redan disputerat, Otto Pipatti disputerar i september och Julia Dahlbergs avhandling är inlämnad för förhandsgranskning. Petteri Pietikäinen konstaterar att projektet har varit en fin upplevelse.

– Det har varit alldeles fantastiskt att som senior se hur de här unga forskarna, som är i början av sin karriär, stöder varandra, läser varandras texter, har blivit vänner. Också socialt har det här projektet varit en framgång.

Helt slut är projektet ändå inte. Gruppen kommer tillsammans med några andra forskare att sammanställa en antologi om Westermarck och hans krets. Tanken är att manuskriptet till den ska vara klart före årsskiftet. ●

Nina Edgren-Henrichson är projektchef på SLS. De fyra forskarna har alla presenterats som Månadens forskare på SLS-bloggen (www.sls.fi/blogg), där du kan läsa mer om deras forskning.

”Den Westermarckska kretsen har inspirerat också oss och även gett oss en etisk förpliktelse. Också en forskare kan, och ska, delta i den offentliga debatten både som forskare och som medborgare.”

Gruppen kring Westermarck-projektet. Från vänster Otto Pipatti, Julia Dahlberg, Niina Timosaari, Petteri Pietikäinen och Jouni Ahmajärvi.

ARKIV

Skolelever lär känna människorna mitt i inbördeskriget

I slutet av mars fick alla högstudier och gymnasier i Finland en låda fylld med läroboken 1918. Minä olin siellä – Jag var där. Bakom den ovanliga satsningen står SLS och SKS, som genom bokens arkivbilder och berättelser vill visa hur annorlunda det var 1918 jämfört med i dag – men också likheterna.

Text: Catariina Salo

Foto: Oscar Sundberg, Tampereen museot.

1018

GRÅA OCH HÄLÖGDA människor i källarutrymmen fyllda med hyllor från golv till tak, lysrör som blinkar medan en arkivarie med vita bomullshandskar trött tummar på gamla fotografier och bladdrar i dammiga böcker ...

Kanske är det så här det ser ut i ett arkiv, om du frågar en skolelev. Den bilden krossas totalt när Svenska litteratursällskapets förste arkivarie Nelly Laitinen och Finska Litteratursällskapets (SKS) arkivforskare Juha Nirrko berättar om jobbet med att ta fram boken 1918. *Minä olin siellä – Jag var där.*

– Själva idén till boken föddes redan 2013 när vi på SLS lanserade den svenskspråkiga boken *Krigets barn*, som lyfter fram vinter- och fortsättningskriget ur barnets synvinkel, på Educamässan. En hel massa finskspråkiga lärare kom fram och frågade om vi inte har något på finska, och då föddes idén för första gången – varför inte göra en tvåspråkig bok?, säger Laitinen.

Ett år senare presenterades idén för SKS som nappade på den, och 2015 började man planera boken. På ledningsnivå har man stöttat projektet från första början. Processen har varit lång och krävande, men både på SLS och SKS är man väldigt nöjda med slutresultatet.

Boken är uppbyggd kring arkivmaterial om vanliga medborgare i Finland 1918. Principen är att materialet presenteras i sin ursprungliga form, på sitt ursprungliga språk. För att reda ut arkivmaterialens kontext och ge en bakgrund, finns infotexter på både finska och svenska. Till varje innehållsdel finns olika uppgifter som uppmanar läsaren att bilda sig en egen uppfattning om materialet.

Inspirerar till källkritiskt tänkande

En viktig uppgift som går som en röd tråd genom hela läroboken är källkritik: hur ska källor läsas? I den nya läroplanen betonas förmågan att kritiskt granska texter, en annan viktig sak är att integrera olika skolämnen i varandra.

– Det är en ämnesöverskridande bok. Jag tror ingen utgår från att någon använder den från pärm till pärm, lärarna får själva plocka ut de avsnitt och uppgifter som passar klassen, säger Laitinen.

Boken kan användas i såväl historia som modersmål, i undervisningen av det andra inhemska språket och varför inte också i samhällslära.

– Delarna är självständiga och inget är beroende av föregående eller följande kapitel, säger Nirrko.

På det här uppslaget i boken blir eleverna bekanta med Rabbe Wrede och Harry Borg som båda hyllades som hjältar på den vita respektive röda sidan.

Wrede och jag hade kommit för långt utanför och framför vår högre flygel, där kulorna veno mer än som var nyttigt. Vi tryckte i snön och fyrade på med våra pistoler (mauser) i väntan på att vår skyttelinje skulle hinna utväcklas och öppna eld. Vår kulspruta knattrar på sitt hemtrevliga sätt, och Wrede reste sig upp. "Framåt, framåt" ropade han och vi hoppade som harar över drivorna mot fienden. Så vände han sig om, likblek i ansiktet: "Jag tror de satarna prickat för en gångs skull --- i ryggen --- rakt i genom." Han gick framåt några steg, men sjönk ihop och föll i mina armar, väsnades en stund över sin otur och reste sig slutligen till hälften

upp, ropande: "Framåt pojkar - eteen päin!" Vi släpade honom ut ur kulregnet och förde honom till förbandsplatsen. I rasande fart bar det därefter i väg mot huvudkvarteret och efter den skakande släden travade Wredes livshäst med tom sadel. "Ge dem, ge dem, säg till pojkarna att de ge dem!" var hans sista ord, innan vanmakten kom och skänkte ro åt hans oroligt arbetande bröst. Vi stodo omkring båren och visste ej om vi skulle skratta eller gråta. Det var ju gamle Wrede, som låg där.

Rabbe Wrede 1915. SLSA 1101.

Rabbe hade en anteckningsbok i bröstfickan när han stupade. Anteckningsboken genomborrades av kulan som dödade honom. Rabbelia oli muistikirja rintataskussa kun hän kaatui. Surmaluotti lävisti muistikirjan. SLSA 1101.

UPPGIFTER

1. Harry och Rabbe var båda unga män som stred på olika sidor i inbördeskriget. Välj en av texterna och beskriv hur Harry eller Rabbe framstälts i texten.
2. Hitta på en situation där någon i dag handlar hjältemodigt.
3. Vad skulle du fråga Harry eller Rabbe om det var möjligt?

TEHTÄVÄT

1. Harry ja Rabbe olivat nuoria miehiä, jotka taistelivat sisällissodassa eri puolilla. Valitse jompikumpi teksteistä ja kerro, millaisena Harry tai Rabbe kuvataan.
2. Pohdi millaisissa tilanteissa nykyään toimitaan sankarillisesti?
3. Jos se olisi mahdollista, mitä sinä kysyisit Harryta tai Rabbelta?

Rabbe träffad av en kula. Rabbe on saanut osuman. Arne Jörgensens samling. SLS bibliotek.

Nelly Laitinen (SLS) och Juha Nirkko (SKS) har varit den drivande kraften bakom det tvåspråkiga projektet 1918. Minä olin siellä – Jag var där. Foto: Catariina Salo.

Bekant material med nya ögon

Nästa år har det gått 100 år sedan inbördeskrigets fasor i Finland, och boken kom ut i god tid inför landets 100-årsjubileum. Men hittar vi något nytt i denna krigsperiod som behandlats i såväl litteraturen, populärkulturen som historieundervisningen?

– Jag var egentligen hemskt trött på inbördeskriget när vi drog i gång projektet, säger Nirkko.

Samtidigt vet han att det är ett ämne som alltid återkommer, gång på gång.

– Vi kommer in i en ny era och ser på gamla dokument med nya glasögon. Den här boken är inte bara en bild av hur samhället såg ut år 1918, utan den ger också en bild av hur samhället ser ut 2017, fortsätter han.

Arkivmaterialet är bestående, men hur vi ser på det och tolkar det ändras från generation till generation.

– Kriget var vad det var, det gäller bara att se på det genom tidsglasögon, fyller Laitinen i.

Att jobba fram pedagogiskt material utifrån arkivmaterial har också gett dem själva nya infallsvinklar.

– Jag lärde mig två nya saker, säger Laitinen. Dels att det fanns en hel massa familjer som varken ville ta parti för de röda eller de vita. Det fanns mängder av människor som bara ville ta avstånd och gömma sig, så som folk i allmänhet säkert skulle tänka – det hade bara aldrig slagit mig.

Det andra som var nytt för Laitinen och säkert många andra med henne, var att det också i samma familj kunde förekomma familjemedlemmar som stod på motsatta sidor. Inbördeskriget splittrade inte bara landet utan också familjer.

– Jag hade samma allmänhumanistiska iakttagelser. Kriget var varken rödvitt eller svartvitt, alla var delar av samma soppa – en del hade ett starkt politiskt patos, en del brydde sig inte utan hoppades bara att de skulle överleva på något vis, säger Nirkko.

En annan intressant iakttagelse som både Nirkko och Laitinen lade märke till var hur inbördeskriget fortfarande färgar våra åsikter och ideologier. När människor med olika bakgrund samlas och pratar om kriget 1918, framträder olikheterna.

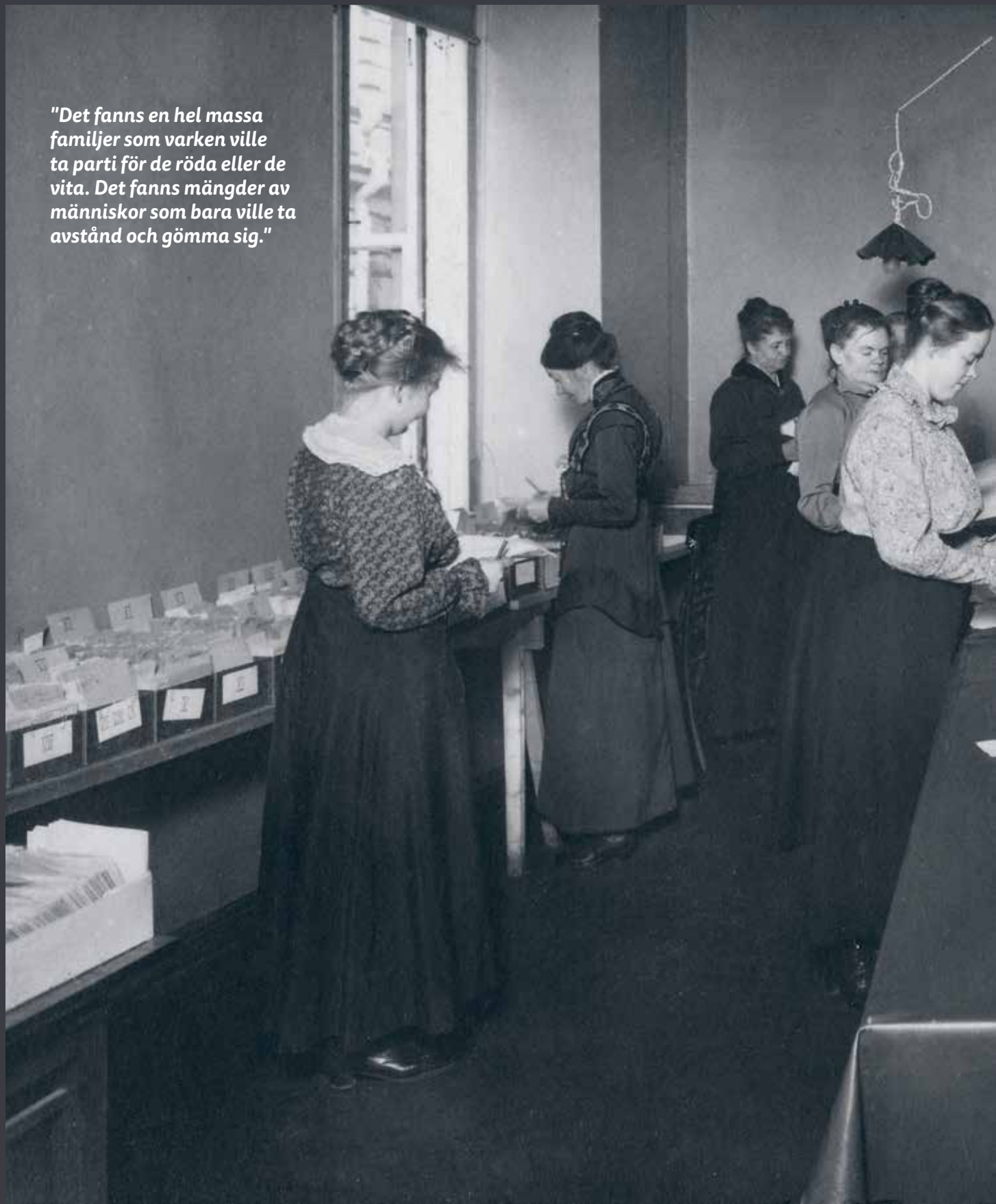
– Det är inget som påverkar slutresultatet, alltså boken, men det är intressant hur de politiska ideologierna från 100 år tillbaka fortfarande färgar diskussionerna, ingen är helt neutral när det kommer till inbördeskriget, säger Juha Nirkko.

Trots ideologiskt färgade diskussioner blev slutresultatet, boken *1918. Minä olin siellä – Jag var där*, en ännu bättre helhet än arbetsgruppen hade kunnat förvänta sig.

– Det var som om vi var på väg för att se en spelmanns-orkester men i stället fick The Beatles! skrattar Nirkko.

“Det var som om vi var på väg för att se en spelmanns-orkester men i stället fick The Beatles!”

"Det fanns en hel massa familjer som varken ville ta parti för de röda eller de vita. Det fanns mängder av människor som bara ville ta avstånd och gömma sig."

Kapitel två i boken handlar om krigets vardag, bland annat ransoneringen av livsmedel. På bilden utdelning av matkuponger i Helsingfors 1918. SLS arkiv.

“Vi har verkligen satt tid och energi på att söka fram bra material ur båda lägren och om människor i alla åldrar, och därigenom försökt belysa kriget från många olika håll.”

Skolsatsning som hittat rätt

Boken, som fått stöd av Svenska kulturfonden, skickades ut till landets alla grundskolor och gymnasier. Varje årskurs 7–9 och varje gymnasium fick 25 exemplar var, och boken har dessutom skickats till alla kommunala bibliotek i Finland. Därutöver kan hela boken läsas gratis som pdf på webben.

Ännu har eleverna inte hunnit använda och ge feedback på den rykande färskva boken, men det har redan kommit respons från både rektorer och personer som bidragit med material.

– Vi har skickat boken till personer som gett oss lov att trycka deras äldre släktingars historier, och de har berömt boken väldigt mycket, säger Nirkko.

– Lärare och rektorer har också tackat för leveransen och reagerat speciellt positivt på tvåspråkighetsaspekten, flickar Laitinen in.

Hade bokprojektet inte fått stöd för att delas ut gratis hade det ändå blivit av, men då i mindre upplaga och till försäljning. Men med tanke på skolornas ekonomiska situation hade den troligen inte nått så många högstadiet i det fallet.

– Sedan är det ju fint att vi också har nätversionen, men en fysisk bok som kan skickas till elever är nog bra, säger Nirkko.

– Jag var på en läromedelskonferens nyligen och där hade elever tillfrågats om digitala läromedel, de facto vill de läsa texter i en fysisk bok. Dokument som ska delas och skolkalendrar ska däremot vara i digital form, men läsandet ska ske på papper, berättar Laitinen.

En naturlig och historisk tvåspråkighet

Att 1918. *Minä olin siellä – Jag var där* blev en tvåspråkig bok föll sig naturligt redan från början.

– Varför ska man alltid skilja på språken? Kriget påverkade ju hela samhället oberoende av modersmål och ideologi, oberoende om du var röd eller vit. Ett syfte med den här boken är att lyfta fram den här polyfonin av människor i Finland, att visa att kriget berörde såväl vuxna som barn, civila som soldater och fångar som fångvaktare, säger Nelly Laitinen.

Dessutom är det ett faktum att de arkiv där en stor del av Finlands historia finns samlad, är tvåspråkiga. Så är man intresserad av landets historia är det bra att kunna både finska och svenska.

– Det kommer vi inte ifrån, det finns i vårt kulturarv, säger Laitinen.

– Min frus mormor drog sig i tiderna till minnes Helsingfors som det var 1918, det var en helt svensk-språkig stad då. Att det svenska språket satt så naturligt i vår kultur då gör det hemskt roligt att den här boken är tvåspråkig, säger Nirkko.

I boken har man också medvetet försökt krossa den stagnerade bilden av att alla svenskspråkiga var vita och alla finskspråkiga röda.

– Vi har verkligen satt tid och energi på att söka fram bra material ur båda lägren och om människor i alla åldrar, och därigenom försökt belysa kriget från många olika håll.

En stor del av tiden och efterforskningarna till boken har gått till att gräva efter vanliga historier i arkiven. Hur hade människorna det, hur levde en tonåring 1918, och vad skiljer sig från i dag? Det visade sig inte vara så mycket. Det allmänmänniska spelar en central roll i slutresultatet, människorna är likadana – det är omständigheterna som förändras.

En sista fråga, är det faktiskt så att ni alltid har vita bomullshandskar på er där i arkiven?

– Nej! Det nyaste är faktiskt att handskar de facto kan smutsa ner mer än de skyddar, skrattar Laitinen.

– Jo, rena händer är ofta bättre än smutsiga handskar, avslutar Nirkko, men säger att han själv nog ibland förskräckt ser på när antikforskare på tv bläddrar i gamla böcker utan handskar.

– Vänder man sida med handskar på, kan det mekaniska trycket vara större än att bläddra barhänt. Men ser du på mikrofilmer måste du nog fortfarande ha handskar! ●

Catariina Salo är fritansjournalist och teaterinformatör.

STURE LINDHOLM

Imponerande paket i utmanande läge

HISTORIEN ÄR SÄLLSYNT VÄL framme i offentligheten under jubileumsåret 2017. Många andra händelser i världen gör det tacksamt att undervisa historia och samhällslära just nu. Men samtidigt möter lärarna större utmaningar i sitt arbete än tidigare.

Den obligatoriska historieundervisningen i gymnasiet har på dryga två decennier krympts till hälften. I dag har gymnasieeleverna under hela sin gymnasietid endast cirka 20 lektioner à 75 minuter om Finlands hela historia. I läroplanen som togs i bruk 2016 har inte bara den svenska utan också den ryska tiden i Finlands historia plockats bort från det som ansetts vara allmänbildning. Den obligatoriska gymnasiekursen heter nu *Det självständiga Finlands historia*.

En annan utmaning är att både lärare och elever i dag förutom läroboken har tillgång till överväldigande mängder material på webben. Att jobba med det spännande digitala materialet är givande men tidskrävande. Och hur ska läraren hitta relevant, tillförlitligt och tillgängligt material, som i ord och bild kan levandegöra ett historiskt skede?

Därför är en bok som 1918. *Minä olin siellä – Jag var där* mer än välkommen som ett resursmaterial om vår historias kanske mest komplicerade och känsloladdade ämne. Här görs primärkällor från arkiven tillgängliga för skolbruk, och dessutom med relevanta källkritiska frågor. Bara lärarens fantasi sätter gränser för användningen. Eleverna kan under lektionstid konkret bekanta sig med dagböcker, bilder, brev och texter från de ödesdigra månaderna 1918. Krigets vansinne och hur enskilda personer påverkades och upplevde händelserna framgår tydligt av materialet, som gör det möjligt för eleven att leva sig in i händelserna. Boken kompletterar existerande läromedel; läroboken ger helhetsbilden

Sture Lindholm är lektor i historia vid Ekenäs gymnasium, författare och doktorand vid Åbo Akademi. Han är aktuell med boken *Fängelägershelvetet Dragsvik och har fungerat som sakkunnig i SLS och SKS 1918-projekt. Foto: Scott Osborn.*

”Innehållet i den här boken kan måhända väcka starka känslor hos en äldre generation.”

av händelserna 1918, men dokumenten erbjuder det ”kött på benen” som ofta uteblir från behandlingen i klassen.

Boken erbjuder många olika användningsmöjligheter. Eleverna kan leva sig in i en viss persons situation och sedan återge detta för de andra. Materialet kan utnyttjas för rollspel kring någon situation, eller så kan eleverna ”leka

journalister” och skriva fiktiva men verklighetsbaserade reportage från Finland 1918. Materialet lämpar sig också för självstudier, och med bokens frågebatteri kan de studerande öva sig i färdigheter att hantera källmaterial.

1918 har tidvis varit ett extra utmanande ämne för lärare. Redan den känsloladdade diskussionen om krigets rätta benämning (frihetskrig eller inbördeskrig) visar på svårigheterna att greppa ämnet. Innehållet i den här boken kan måhända väcka starka känslor hos en äldre generation, som kanske varit van vid att händelserna 1918 slätats över, undvikits eller kanske åtminstone i familjetraditionen presenterats ganska ensidigt. Redan detta motiverar i så fall dess utgivning. ●

Ordspråken som tog över

Det som skulle bli en liten populär bok med de vanligaste ordspråken blev ett projekt på ett helt decennium. Nu ser författaren Carola Ekrem redan ljuset i ordspråkstunneln.

Text: Catariina Salo

"FÖRGÄNGLIG som en Snapchatvideo". "Bilderna som bröt internets rygg". "Skönheten ligger i uppladdarens Instagram-filter".

Känner du igen ordspråken ovan? Inte det? Det är för att de just hittades på, men ge dem några hundra år så kanske de fastnar. Så är det med de ordspråk vi använder i dag.

– I många vanliga ordspråk lever en ålderdomlig begrepps- och föremålsvärld kvar, säger Svenska litteratursällskapets arkivarie Carola Ekrem.

Och hon vet, för i över ett decennium har hon jobbat med olika finlandssvenska ordspråk. Arbetet skulle resultera i en liten populär bok där en del ordspråk finns samlade, men det blir en bok på över 600 sidor och en hel databas av ordspråk.

– Jag har jobbat med det här år ut och år in, det är 60 000 ordspråk som ska gås igenom! säger Ekrem. Hon har visserligen skrivit ett par andra böcker parallellt med ordspråksboken, som kommer ut till sommaren.

Ordspråk är internationella och allmänmännsliga

Det är en myt att ordspråken skulle vara på väg att dö ut. Det trodde man på 1960-

talet, man trodde det på 1990-talet och en del tror det även nu.

– De lever verkligen högt och lågt, säger Ekrem som sållat ordspråk ända från Christofer Larsson Grubbes 1600-talsbok till de över 1 700 ordspråk Barack Obama använde sig av i tal under sin tid som president.

Ekrem började med att skriva av ordspråken som samlats i SLS arkiv och gruppera dem enligt tema men också enligt ort. Hon menar att orten är viktig att ha med, trots att ordspråk i sig är väldigt allmänmännsliga och internationella. Men det finns regionala variationer.

– Jag kan bli väldigt irriterad på Duellen i Hufvudstadsbladet där det kan frågas från vilket land ett visst ordspråk kommer – man kan inte fråga så! Ordspråk är ofta så internationella att du inte kan säga att det här är från Kina och det här från Överpurmo.

Förr frågade man ofta om ordspråk avspeglar folksjälen; kan man se hur finländare eller svenskar är i ljuset av deras ordspråk? Ekrem menar att det här är rätt omöjligt eftersom de flesta ordspråk härstammar från hundratals år tillbaka och de facto är väldigt internationella.

– Det finns mycket allmänmännslig visdom i dem.

Stor potential i anti-ordspråk

Ordspråk har alltid varit populära, men ser vi på de ordspråk vi använder i dag

kan de tyckas väldigt omoderna. Vem vet varför vi vill ha grädde på vårt mos eller varför en nötkärna är så frisk? Trots att den underliggande meningen ofta går oss förbi känner vi igen bildspråket.

I äldre tider användes ordspråken mycket i skolundervisningen, de ansågs vara pedagogiska och ingick därför i skolböckerna.

– Men visst har jag fått sälla bort en del oanständiga ordspråk också, speciellt wellerismerna hånar ofta blinda och lytta. De visar också på hur samhället var förr.

Wellerismerna är en form av ordspråk som härstammar från Charles Dickens roman *Pickwickklubben*, där karaktären Sam Weller använder sig av beskrivande ordspråk i stilen "det tar sig, sa pyroma-

nen" och "det kommer, det kommer, sa barnmorskan".

En slags modernisering av gamla ordspråk och uttryck är de anti-ordspråk som ibland kan ses. Där vrider man till ordspråken och byter ut ord och fraser för att få dem att passa in i andra sammanhang. Det här ses ofta i reklamvärlden eller i tidningars rubriksättning.

– Speciellt Hufvudstadsbladets ledarredaktion sysslar med det här! säger Ekrem och visar upp en hel bunt tidningsurklipp med rubriker som "Koka soppa på en Stubb" och "Mycket Nato lite ull".

Däremot är det viktigt att både avsändaren och mottagaren känner till vad det är som travesteras med dessa förvrängda ordspråk, annars försvinner hela poängen.

Så vi är tillbaka på ruta ett: vi behöver lära oss förstå gamla uttryck.

– De är ju ofta klichéer, men väldigt levande, bland annat just i tidningspressen. Det finns en stor potential i de här anti-ordspråken.

Ordspråkens kulturgärning

Ordspråksboken *Många krokar i långdansen* kommer ut i slutet av sommaren och i den har Ekrem samlat tusentals ordspråk. De är kategoriserade enligt tema

och lokala variationer, men har också flera källor. Finns ordspråket i Grubbes bok från 1600-talet, kommer det från Bibeln

eller har det funnit med i Lönnrots eller Topelius ordspråkssamlingar kan också den informationen hittas. Kategoriseringen är ett digert arbete.

– Hade jag vetat hur mycket jobb det skulle bli med boken hade jag nog inte börjat på den, skratrar Ekrem.

När hon sitter och bläddrar i ett utkast ur boken som kommit tillbaka från redaktören Nora Ervalahti på SLS, ser Ekrem ändå ett ljus i tunneln.

Sitter man och jobbar med ett enormt arkiv som det på SLS känns det som en viktig kulturgärning att ge ut de skatter som finns till allmänhetens påseende.

– Folk frågade väldigt mycket om ordspråk och litteratursällskapet började ju samla in dem redan på 1800-talet.

Med enorma kartotek och mappvis med allmänhetens egna ordspråk till förfogande började det tio år långa arbetet att skriva en modern ordspråksbok.

– Den som ännu är lite bonusintresserad av ordspråk kommer från nästa år att ha tillgång till en databas på nätet där man kan kombinera olika sökord, till exempel kan du söka "ordspråk från Lapträsk om hästar".

Men först alltså den fysiska boken, för den är så gott som klar nu, och en lättnad blandad med stolthet kan förnimmas i Ekrem när hon pratar om den.

– Ja det är klart jag måste ha en releasefest när boken kommer ut! ●

"Ordspråk är ofta så internationella att du inte kan säga att det här är från Kina och det här från Överpurmo."

"Jag har jobbat med boken år ut och år in, det är 60 000 ordspråk som ska gås igenom!" säger Carola Ekrem.

I sitt jobb som nämndforskare på SLS uppskattade Sofie Henricson att komma i kontakt med forskare inom andra ämnen och ha tillgång till språksamlingen vid arkivet. Foto: Catariina Salo.

Anställning gav forskningsro

Att jobba som nämndforskare ger ekonomisk trygghet för en doktorand, men också en bredare insyn i den egna disciplinen och nya nätverk.

Text: Catariina Salo

SOFIE HENRICSON hade läst nordiska språk på Nordica vid Helsingfors universitet och när hon skrivit sin pro gradu kände hon att hon inte var färdig. Det fanns ännu saker kvar att säga om det ämne hon valt.

Hon tillbringade ett par månader som praktikant på sin egen institution, och märkte att hon trivdes väldigt bra där. Det var där och då hon bestämde sig för att bli doktorand.

Ämnet för forskningen blev ungdomsamtal på språköarna i Kotka, Björneborg, Tammerfors och Uleåborg.

Som forskare hankar man sig oftast fram på stipendier, något som får många att årligen överväga att ge upp hela sin forskarbana. Också Henricson levde på stipendier i början av sin forskning, men sedan öppnades en möjlighet till anställning.

En treårig tjänst som nämndforskare i språkvetenskap utlystes av SLS. Henricson sökte – och fick – jobbet.

Den ekonomiska tryggheten viktigast

Henricson säger att det absolut viktigaste som SLS gjorde för hennes forskning var att erbjuda ekonomisk trygghet.

– Det är en hemskt stor grej för en doktorand och det är inte att förakta, speciellt i Finland där det finns väldigt

få möjligheter att bli anställd som doktorand. Jag tycker faktiskt att den ekonomiska tryggheten är det allra viktigaste.

Förutom att jobba med sin egen forskning var Henricson sekreterare i språkvetenskapliga nämnden vid SLS. Det betydde bland annat att hon deltog i planeringen av seminarier och protokollförde alla nämndens möten.

– Det var spännande att följa med, för där samlas ju toppskiktet av ens egna ämne. Många professorer och andra superkunniga och erfarna människor deltar, och där fick jag följa med hur de tänker och idéar när de beviljar medel och stipendier.

Att skapa gränsöverskridande kontakter, som kanske inte hade hittats i universitetets korridorer, var en viktig del av Henricsons upplevelse av SLS.

Att jobba som satellit

När Henricson började som nämndforskare 2008 fanns det ett önskemål från SLS att forskarna fysiskt skulle sitta i SLS lokaler.

– Ibland kände jag mig lite isolerad. Det kan vara bra att sitta i samma korridor som sina kollegor och handledare, och inte vara en satellit på håll. Däremot finns det säkert forskare som tvärtom tycker det är bättre att få lite avstånd från sin

“Att skapa gränsöverskridande kontakter, som kanske inte hade hittats i universitetets korridorer, var en viktig del av Henricsons upplevelse av SLS.”

Resebudgeten öppnade världen

En annan viktig aspekt av att jobba som nämndforskare är den resebudget som finns forskaren tillhanda. Tack vare den hade Henricson möjlighet att åka på konferenser på olika håll i världen och dels presentera sin forskning, dels få feedback på den.

- Vanligtvis måste du som doktorand, förutom att söka stipendium för själva forskningen, söka skilda resestipendier om du vill åka på konferenser och sprida din forskning.

- Man är absolut en lyxforskare på SLS! Förutom anställningen ingick lunchsedlar, motionssedlar, årsfester och inte minst semesterdagar. Det är väldigt lyxigt om man jämför med andra forskare, säger Henricson.

Efter sin disputation flyttade Henricson över till Åbo universitet för att jobba med annan forskning, men hon har haft nytta av SLS också efteråt.

- Nyligen blev jag inbjuden till en workshop i Melbourne i Australien. För att bekosta flygbiljetterna sökte och fick jag ett resestipendium från SLS. Förutom det använde jag material från SLS arkiv till min presentation under workshopen och kommer säkert att använda samma arkivmaterial för artikeln jag skriver utifrån presentationen.

Sofie Henricson forskar för tillfället inom forskningsprogrammet *Interaktion och variation i pluricentriska språk* vid Åbo universitet. Hon pendlar mellan Åbo och Helsingfors, där hennes familj finns. Hennes nuvarande tjänst är i kraft till årsskiftet, och därefter är livet igen öppet.

- Universitetsanställda jobbar ofta i procent, jag undervisar 25 procent och forskar 75 procent. Det gör det enkelt för mig att pendla till Åbo för att undervisa, det sträcker sig till en eller två dagar i veckan. Forskningen kan jag för det mesta göra hemifrån.

Att byta från Helsingfors universitet till Åbo universitet ser hon bara som hälsosamt. Dessutom fanns där en massa bekanta ansikten.

- Min nuvarande chef var nämndordförande när jag jobbade som forskare på SLS och min ena handledare från Helsingfors universitet jobbar inom samma forskningsprogram, säger Henricson. ●

heminstitution också. För mig var det ju inte heller så långt mellan SLS och Forsthuset, där min institution fanns.

Henricson flikar in att trots att Forsthuset vid Helsingfors universitet är en vacker byggnad finns det heller inget att klaga på när det kommer till SLS lokaler.

- Det roliga är ju ändå att man kommer i kontakt med andra forskare inom andra ämnen och dessutom ser man hur språkarkivet fungerar. Den miljön är väldigt spännande.

Som nämndforskare kände Henricson att hon fick hålla på med sin egen forskning utan att någon på SLS lade sig i det vetenskapliga, och hon kände också att de andra forskarna gav henne kollegialt stöd för att hon skulle få jobba med exakt det hon ville.

- Det fanns ett helt rum med människor som bara ville att jag skulle skriva färdigt min bok, säger hon.

“Det fanns ett helt rum med människor som bara ville att jag skulle skriva färdigt min bok.”

DOKTORSAVHANDLINGAR MED SLS-FINANSIERING

Uppgifterna gäller från hösten 2004 då forskningsenheten vid SLS tillkom och fram till slutet av 2016. Alla de doktorander som varit anställda eller erhållit finansiering av SLS i forskningsprojekt eller som stipendium i minst två år är medräknade.

Färdiga avhandlingar (disputerade doktorander)

Avhandlingar som är under arbete (icke-disputerade doktorander)

35
40

Skvällar med kunglig glans

Det blev ett kungligt spektakel när drottning Christina av Sverige (1626–1689) hyllades under två kvällar i maj.

I samarbete med Sveriges ambasad i Helsingfors, Queen Christina-projektet och Stiftelsen för Åbo Akademi bjöd SLS in gäster till ett evenemang på Sibeliusmuseum i Åbo och ett på Sveriges ambasad i Helsingfors.

Historikerna Susanna Åkerman och Petri Karonen föreläste om

den legendariska drottningen och hennes regentperiod. Skådespelaren och regissören Christoffer Strandberg uppträdde med en personlig och underhållande betraktelse över de roller som genom tiderna tillskrivits Christina, utan hennes samtycke.

De båda kvällarna avslutades med ett magiskt uppträdande av Austria Barock Akademie, som spelade musik från Christinas tid.

Drottning Christina var bara sex år gammal när hon blev drottning, i och med sin far Gustaf II Adolfs död. Hon uppfostrades till att leda en stormakt och tog över regeringsmakten så fort hon blev myndig. Under sina år som regent var hon politiskt aktiv och höll ett dynamiskt hov.

Därför kom det som en chock när hon 1654 abdikerade från tronen, gick i exil och konverterade till katolicismen. Hon togs emot i Rom och blev en mäktig gestalt även där, med ett stort intresse för konst och vetenskap.

Drottningen var en föregångare på många plan. Ett sekel före upplysningstiden förespråkade hon tolerans, utbildning och religions- och yttrandefrihet. Christina fascinerar och väcker fortfarande debatt, över 300 år efter sin död.

Men hur var det med namnet, ska det inte stavas Kristina? Nja, drottningen var de facto döpt till Christina och hennes namn "försvenskades" i likhet med andra svenska kungligheters efter hennes död. Under evenemangen i maj valde man att respektera den stavning som drottningen själv använde, Christina. ●

Marika Mäklin är kommunikationschef vid SLS

Skådespelaren Christoffer Strandberg underhöll publiken med en personlig betraktelse över drottningens liv.

Musikerna Klaus Haidl, Jörg Zwicker och Olivera Tičević uppträdde med musik från Christinas tid.

A portrait of Fred Karlsson, an older man with grey hair and glasses, wearing a dark suit, a red and white striped shirt, and a blue tie. He is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. The background is a soft-focus indoor setting with light-colored walls and a window.

“När jag började som ordförande uppmanade jag, lite på skämt, både vd:n och kanslichefen att komma fram med benrangel ur sällskapets garderober – så jag skulle få material till mina många tal.”

Under Fred Karlssons ordförandeskap har SLS dragit i gång flera stora projekt i samarbete med finska universitet.

Ordföranden som försökte gräva fram skelett ur sällskapsgarderoben

I över tjugo år var Fred Karlsson styrelseledamot vid SLS, varav tolv år som vice ordförande och fyra år som ordförande. Nu stiger han åt sidan men fortsätter främja vetenskapen på annat håll.

Text: Catariina Salo

– **VAR SAK HAR SIN TID**, som det heter i Predikaren. Det var dags att lämna över och jag känner mig varken lättad eller nostalgisk, det känns helt normalt, säger Svenska litteratursällskapets förra ordförande Fred Karlsson en knapp vecka efter att klubban lämnat hans hand.

Att det blev en lång och gedigen bana inom sällskapet för Karlsson är faktiskt en ren och skär slump.

En dag när han satt på sitt kontor i Korvhuset i Helsingfors knackade dåvarande ordförande Johan Wrede på Karlssons dörr, de råkade sitta i samma institutionskorridor på den tiden. Wrede frågade helt oförhappandes om Karlsson hade lust att bli styrelsemedlem i Svenska litteratursällskapets styrelse (som numera heter vetenskapliga rådet).

– Jag baxnade förstås, för det var inte vad jag väntat mig höra, säger Karlsson som själv hade en finskspråkig professur i allmän språkvetenskap vid Helsingfors universitet, och egentligen inte hade någon beröringspunkt med det som SLS jobbar för.

Han funderade ändå över natten och tackade sedan ja.

– Jag vet att Johan Wrede hade frågat åtminstone en person före mig som hade svarat nej. Hade den personen tackat ja hade vi inte suttit här i dag och mången sak hade sett helt annorlunda ut för mig. Slumpen får till stånd en hel del intressanta grejer i människors liv.

Varken revirtänk eller agenda

Karlsson medger att han inte haft någon egentlig agenda under sin tid som aktiv på SLS, han tillhör en vetenskap som inte direkt är representerad på sällskapet. Där emot ser han det som en styrka att han, så att säga, kommer lite utifrån.

– I alla organisationer finns det ett visst mått av revirtänk, där man drar hemåt på sitt eget expertisområde. Därför är det bra att inte ha någon egen käpphäst, säger Karlsson.

Han fortsätter med att det också varit till nytta för både honom själv och SLS att han har ett större kontaktnät till det finska i Finland.

– Vi har dragit igång flera stora projekt i samarbete med finska universitet under min tid, säger han och nämner finansiering av projekt vid Jyväskylä och Uleåborgs universitet.

Inga skandaler eller skelett

Själv är Karlsson nöjd med det lagarbete som han åstadkommit under sina år som ordförande.

– Det är viktigt att visa upp sig i vardagen och inte bara sitta i ett kabinett dag ut och dag in.

Några skandaler har det heller inte dykt upp medan han varit aktiv.

– När jag började som ordförande uppmanade jag, lite på skämt, både vd Dag Wallgren och kanslichef Jonas Lång att komma fram med benrangel ur sällskapets

garderober – så jag skulle få material till mina många tal. Ingendera lyckades producera ett enda skelett! skrattar Karlsson.

Han insåg att det nog inte var värst motiverande för de anställda att leta fram gamla skandaler, så han rotade runt lite på egen hand.

Inga större skandaler kunde ändå lokaliseras, trots att det sjöd lite på 1960-talet när det fanns åsikter om att SLS var alltför Helsingforscentrerat.

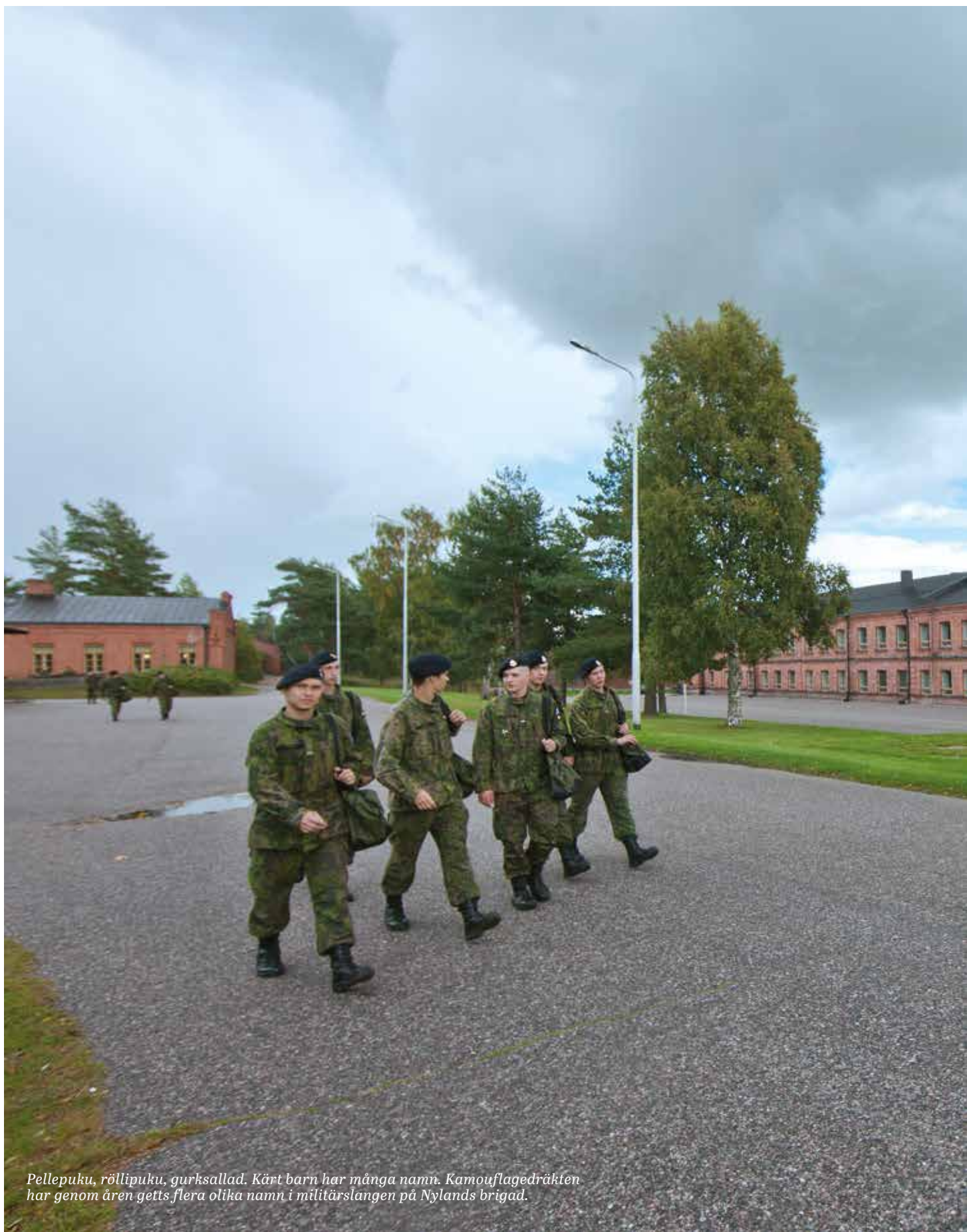
Tips för framtiden

Fred Karlsson känner inte att det finns något som direkt blev ogjort under hans tid inom SLS, men tipsar gärna nya generationer om ett gräv de kunde sysselsätta sig med.

– Jag har ibland undrat om det funnits skevheter i utdelningen av pris och stipendier genom åren. Finns det någon osynlig hand som har dirigerat, kan man utläsa något om de som fått stora stipendier, mindre stipendier eller kanske blivit utan utdelning?

Han nämner också att de tidigare styrelserna inte alltid varit eniga gällande utdelningarna.

– Det fattades en gång ett beslut om att Gunnar Björling skulle få ett större pris, och det här ledde faktiskt till avgångar inom styrelsen. Det vore intressant att veta om det funnits mer av den sortens händelser, säger Karlsson som ett tips till forskare och förtroendevalda. ●

Pellepuku, röllipuku, gurksallad. Kärt barn har många namn. Kamouflagedräkten har genom åren getts flera olika namn i militärslangen på Nylands brigad.

MILISPRÅKET I DRAKAN

– roligt, raffinerat och vulgärt

Både mullin och vanhor äter bata och bäddar sängen med dägätechi. Militärslangen på Nylands brigad i Dragsvik skapar samhörighet mellan beväringarna och hjälper dem att se humoristiskt på vardagen på brigaden.

Text: Janina Öhman

”Militärslangen är en del av vardagen på Nylands brigad och de som svarat på frågelistan upplever att man snabbt lärde sig förstå vad uttrycken betydde och att språket blev en naturlig del av vardagen.”

SLS ARKIVS FRÅGELISTA *Milispråket i Drakan* vände sig till dem som har tjänstgjort eller varit stamanställda vid Nylands brigad. Arkivet tog emot sammanlagt 68 svar. Av de som svarade på frågelistan var 59 män och tre kvinnor, och de hade ryckt in i armén mellan 1952 och 2016. Meddelarna kommer från Karleby i norr till Lovisa i öster och flest svar kom in från Nyland, tätt följt av Österbotten. Också några meddelare från Åboland, Tammerfors och Åland deltog. Efter ett inslag om militärslang i Radio Vega i februari 2017, som också lades ut på Svenska Yles webbplats och spreds flitigt i sociala medier, fick arkivet in ytterligare sex svar med exempel på militärslang från Nylands brigad.

Drakan – en språklig smältdegel

Det så kallade Dragsvikspråket, den militärslang som talas vid Nylands brigad, är en slang som en stor del av finlandssvenskarna kommer i kontakt med i något skede; antingen genom att själva tjänstgöra vid Nylands brigad eller genom bekanta som tjänstgjort där. Dragsvikspråket skiljer sig från den övriga militärslangen i Finland eftersom den influeras både av de finlandssvenska dialekterna och den finska militärslangen, och dessutom av finlandssvenska och finska slanguttryck. En av dem som svarade på frågelistan skriver så här:

En svenskspråkig beväring som tjänstgjort i Dragsvik och en svenskspråkig som tjänstgjort vid annat truppförband hade nog svårigheter att tala militärslang [med varandra] då skillnaderna var väldigt stora. (Man född 1991)

Beväringarna vid Nylands brigad kommer från olika delar av landet och det märks i militärslangen. Det kommenteras också i svaren:

Jag upplevde den [slangen] som en väldigt fin sak. Den var ju en så salig blandning av alla sorters dialekter och språk. (Man född 1991)

Det är en stor blandning av personer från olika delar av Svenskfinland med stora dialektala skillnader och även kulturer, därav blir det en egen liten färgnyans i språket

SLANGORD

dagatätschi/dägätechi/dagatäcke

matabatchi/matabacken

kessu

kipinä

smurffipuku

napalm

no can do's

bata

hajoo

mulliradio

paminami

pikkumustat

sputnik

FÖRKLARING

det rutiga sängöverkastet som används på brigaden

matkärlet för fältförhållanden

sergeant

kaminvakten

Finska arméns blåvita träningsdräkt

potatismos

svarta påshandskar ("med dem på händerna kan man inte göra något, men de håller händerna varma")

(fält)mat

"gå sönder", bli knäckt

rykten

snus

svarta shorts

Soldathemmets (på slang sotku/sode)

avlånga munk med glasyr

MILITÄRSLANG VID NYLANDS BRIGAD GENOM ÅREN

	1950-talet	1960-talet	1970-talet	1980-talet	1990-talet	2000-talet	2010-talet
stridsbälte		chachabälte	cha-cha/ cha-chabälte/ rähinäremmi	stridu/ cha-cha bälte	stridu/strido/ tetsari	stridu, beltschi	stridu/stridon/ tetsare/ KJ-väst/M85
kamouflage- dräkt		pellepuku	pellepuku	pellepuku	pellepuku/ kekkonens uniform/pelle- uniform/unisex/ sissipuku	gurksallad/ pellepuku/ röllipuku/röllli	M05, gurk- sallad/gurk- salladen/ kurkkusalaatti/ röllipuku
rekryt	moku (uttal mäko)		mulli	rekyll/ mulli, muldat/ muldachi	mulli/ muldachev/ mortti/muldat	mulli	mulli
nylänning		gummi	gumipitt	gumi/gumibit	gumi/gumidaiju	gumi/ gumipitt/ gumilänning	gumi/gumipitt
österbottnig		pampupsch	pampusch/ plattlänning	pampusch/ pampasbo	pampusch/ pampes/pami	pami/pampes	pampes/pami/ pampian/ pampasbo

vid Nylands brigad då dessa sammanförs.
(Man född 1974)

Slangen – en del av livet på brigaden

Militärslangen är en del av vardagen på Nylands brigad och de som svarat på frågelistan upplever att man snabbt lärde sig förstå vad uttrycken betydde och att språket blev en naturlig del av vardagen. Om den första kontakten med militärslang skriver två före detta beväringar så här:

Första kontakten med militärslang var redan vid ankomsten utanför porten när vi frågade några äldre beväringar om råd. De smålog bara och sade till varandra "känner du trycket" och den andra sade att det var enormt. Förstod senare att uttrycket betydde att ju större tryck desto mera hade man kvar av tjänstetiden "dagatryck". (Man född 1953)

Efter att man för första gången hört något ord, till exempel stägä eller STG, så blev det nog i huvudet, så det var inga större problem. Kläderna blandade jag med i början. Drog på smurffipuku då det skulle vara mullipuku ... men hann ju fixa bytet då jag märkte vad de andra hade på sig. (Man född 1970)

Slangen används bland alla beväringar på brigaden, men oftast inte med stampersonal eller i officiella sammanhang:

"Slangens funktion uppfattas i första hand vara sammansvetsande. Den bidrar också med humor och gör på sitt sätt tiden på brigaden lättare."

Slang används dagligen, med alla beväringar och i ledigare sammanhang med till exempel undersergeanter och aspiranter som är bekanta från civilen. Slang används naturligtvis inte då man tilltalar en av högre militärgrad och i officiella situationer som i samband med kanslibeteende. (Kvinna född 1993)

Man använder militärslang dagligen och med nästan alla, förutom kanske högt uppsatta stammisar. [...] Några stammisar vägrade att använda slanguttrycken, medan andra använde dem fritt. (Man född 1988)

Sammansvetsande, humoristisk och politiskt inkorrekt

Militärslangens beskrivs av meddelarna som bland annat rolig, raffinerad, vulgär och grabbig. Att militären traditionellt är

en mansdominerad bransch syns också i slangen. Så här skriver en man född 1984:

Slangen i Dragsvik är milt sagt vulgär och grabbig, men det besvärade mig inte så mycket på den tiden. Den vulgära slangen passar in med den ofta råa men hjärtliga stämningen som råder på brigaden. Den militära livsstilen har mycket absurda inslag och språkbruket hjälper i processen att se humorn i situationen när man gör narr av det i väntan på hemförlovning.

Slangens funktion uppfattas i första hand vara sammansvetsande. Den bidrar också med humor och gör på sitt sätt tiden på brigaden lättare. En kvinna född 1984, sammanfattar det så här:

Slangen är också en form av humor som gör det lättare att orka med vardagen. Den kan vara skymfande mot kvinnor, människor av annan hudfärg och vem som helst egentligen, men till saken hör att slangen ska tas med en stor dos självironi. Jag upplever den i första hand som jargong, inte som något som uttrycker verkliga åsikter eller attityder. Slangen är trots allt något som håller ihop gemenskapen inom brigaden, inget som exkluderar. ●

Janina Öhman är arkivarie vid SLS arkiv.

Från förälskelse till analys

Per Olov Enquists unika författarröst lockade Freja Rudels till ett intellektuellt äventyr. I maj belönades hon för sin avhandling om Enquists romaner.

REDAN I DEN FÖRSTA texten som litteraturvetaren Freja Rudels läste av den svenska författaren Per Olov Enquist fann hon en alldeles särskild ton, en förmåga att dröja vid känslor och stämningar.

– Visst fick allt sin början av att jag i tiderna förälskade mig i Per Olov Enquists texter.

Nu har Rudels själv minsann fått dröja vid Enquists texter ett bra tag. Först skrev hon sin pro gradu-avhandling om romanen *Livläkarens besök* (1999), och senare doktorsavhandlingen *I berättandets makt. Om tre romankroppar av Per Olov Enquist*, som belönades med Statsrådet Mauritz Hallbergs pris för årets främsta vetenskapliga verk på svenska.

– Men också slumpen spelade en viss roll, berättar Rudels. Samtidigt som jag skrev min gradu stötte jag på en kurs i feministisk dikt-tolkning.

På kursen ifrågasatte man invanda föreställningar om subjektiviteten som något manligt och rationellt. Allt det här sammanföll dessutom med att Rudels läste *Livläkarens besök*.

– Jag hajade till när jag märkte att det var exakt det här nya perspektivet på subjektivitet som löpte genom romanen.

Romankroppar

En annan insikt var att karaktärerna i Enquists böcker kan ses som romankroppar, utpräglat kroppsliga men ofta också marginaliserade

romanfigurer. Karaktärerna är samtidigt på ett intressant sätt alla inordnade i berättelsens maktstruktur.

Det kan vara drottningen, som i *Livläkarens besök* utvecklas från oskuld och avelsdjur till en kvinna som behärskar politikens spel. Eller nobelpristagaren Marie Curies assistent Blanche Wittman, som i *Boken om Blanche och Marie* (2004) blir svårt stympad på grund av strålningen på röntgenavdelningen. Dessutom blir Blanche som hysteriska känd som vetenskapligt demonstrationsobjekt.

Man kunde säga att hela romanbygget med dess tematik "tar kropp" i en specifik karaktär.

– Med ordet romankroppar försöker jag bland annat visa hur romanens och berättandets möjligheter vidgas, säger Rudels. Genom förkroppsligandet kommer Per Olov Enquist att ifrågasätta normerna för berättandet och subjektiviteten.

I Freja Rudels avhandling finns också flera exempel på hur egenmäktigt romanförfattaren Enquist förhåller sig till historiska fakta och verkliga historiska personer.

– Men de historiska romanerna är bara en sida av Enquist, säger Rudels. Han har prövat på väldigt många stilarter sedan debuten på 1960-talet, men han har aldrig varit rädd för de stora frågorna, som vad det är att vara människa, att finnas till. ●

Peik Henrichson är producent vid Fri Film

PRIS FÖR FRAMSTÅENDE FORSKNING

SLS har sedan 1920 årligen delat ut Statsrådet Mauritz Hallbergs pris till forskare som i ett vetenskapligt arbete, utgivet i original på svenska i Finland, visat prov på särskilt framstående forskning. Pris-summan är 20 000 euro.

Enligt prisenämnden ger Freja Rudels avhandling prov på analytiskt skarpsinne, klarhet i framställningen och teoretiskt djup. Nämnden konstaterar även att hon skickligt frilägger den mycket komplexa relationen mellan roman och människa.

På SLS webbplats (www.sls.fi) kan du läsa prismotiveringen i sin helhet och Freja Rudels festtal som hon höll vid pris-utdelningen den 16 maj.

A woman with blonde hair, wearing a green parka, a patterned scarf, and dark boots, stands in front of a weathered wooden barn. She is holding a black leash attached to a small, scruffy dog sitting on the grass. The background shows a grassy area with some bare trees and a red roof in the distance.

"Enquist har aldrig varit rädd för de stora frågorna, som vad det är att vara människa, att finnas till."

Freja Rudels gick en kurs i feministisk diktölkning, något som kom att påverka hennes analys av Per Olov Enquists romaner. Foto: Peik Henrichson.

Mångskiftande material samsas på SLS arkivhyllor

SLS arkiv gjorde rum för 43 donerade arkiv och samlingar under 2016. Här finns allt från sydösterbottniska fotografier till vardagsberättelser om krigstid och livet på Utö i Åbolands skärgård. Nya avtalsmodeller har också varit under arbete, för att bättre kunna möta framtidens utmaningar.

EN BIT IN PÅ 2000-TALET skedde ett paradigmskifte i arkivvärlden. Det blev möjligt att dela information om materialsamlingar och göra dokument, handlingar och fotografier tillgängliga digitalt. Som en följd av de tekniska möjligheterna har det också blivit aktuellt att se över med vilka villkor donationer tas emot till arkivet och vilka lagar och regler som styr den fortsatta användningen av olika material.

Det senaste året har SLS arkiv därför utarbetat donationsavtal och samtyckesblanketter för insamling som beaktar digitalisering och spridning. Juridiken är tydligare närvarande i arkivariernas arbetsbild än tidigare och ännu är den digitala världen under utveckling. Den nationella tillämpningen av EU:s nya dataskyddsförordning, som bland annat påverkar hur minnesorganisationer får hantera personuppgifter, är under arbete. På SLS gör vi vårt bästa för att vara uppdaterade. Vår målsättning är att donatorer och meddelare som deltar i insamlingar ska känna förtroende för SLS i dagens digitala värld.

1918

Under fjolåret gjordes ett upprop om material från 1918, dels för att komplettera det materialbestånd arkivet redan har, dels för att få in intressanta dokument som kunde användas i 1918-projektet (se s. 10).

Det var många värdefulla handlingar om kriget som donerades, bland annat kan vi i breven hem till föräldrarna följa den unga vita soldaten Väinö Lindells väg

från kasernen i Vasa till striderna utanför Tammerfors. I ett långt brev skrivet i slutet av mars berättar han om de senaste veckornas drabbningar och avslutar med ett löfte om att skriva mera senare. Något nytt brev hann Väinö aldrig skicka eftersom han stupade tre dagar senare i samband med intagningen av Tammerfors. Om krigshändelserna i Nyland berättar Carl V. Sandelin i sin skildring av tiden i Sigurdskåren och en detektivutredning över Bertel Björkenheims och andra vitas död i Pellinge skärgård.

Det kom också in donationer med anknytning till skyddskårer: fotografier av Västerhankmo och Kvevlax skyddskårister, Evert Roos arkiv med material om Lappträsk skyddskår och vita garde och familjen Sorvaris arkiv som innehåller bilder på skyddskårister och elever i Vörå krigsskola.

Kriget är ofta närvarande i civilpersoners vardag, i brev och i dagböcker. Fångvaktaren Karl Johan Westberg berättar i sin dagbok om tillfångatagna röda och ryska soldater i Vasa länsfängelse, medan Maria Nyströms dagboksanteckningar ger information om krigshändelserna i Lovisatrakten. I uppropet efterfrågade vi inte bara material som berör kriget, utan önskade också att få in beskrivningar av vardagslivet. Ett sådant fönster in i vardagen 1918 är breven i familjen Hartmans arkiv. Dottern Sigrid berättar om umgängesliv och frivilligarbete i Helsingfors, i Vasa funderar mamma Elsa på det nya hemmets inredning: "men hurudana tapeter skulle man taga, enfärgade

Bilderna i fotografen Ilta-Lilja Klockars arkiv är tagna mellan 1948 och 1964, antagligen i Lappjärd. **Råkar du känna du igen mannen på enhjulingen?** SLS arkiv går som bäst igenom bilderna och tar tacksamt emot information om personer, platser och årtal. Fotograf: Ilta-Lilja Klockars. SLS/Ilta-Lilja Klockars arkiv.

"Krig förändrar livet för alltid och för många blir inriktningen efteråt en annan."

eller blommiga, hvad fodrar stilen?". Brevet i Helmer J. Wahlroos arkiv berättar i sin tur om livet i Viborg och Åbo. I vardagsskildringarna är matbristen ett ofta förekommande tema: "Vi äro på god väg att bli svältkonstnärer", skriver Dorti Schaudman i ett brev ur Ernst Ane Löthners arkiv. Ett barns perspektiv på krigstiden ger den tioåriga Helsingforsflickan Elin von Kraemers dagbok och i en senare skriven berättelse går Astrid Rotkirch tillbaka till 1918, då hon som elvaåring upplevde kriget på nära håll på sin hemgård Oravala i Kymmenedalen.

Utpost Utö

Utö har en spännande historia med sina lots- och sjöfartstraditioner som tydligt träder fram i ett av de donerade arkiven. Materialet omfattar bland annat dagboksanteckningar ur Utöperspektiv under drygt hundra år. Äldre fyrvaktare Carl Gustav

Öhman (1819–1906) noterar vädret, isförhållanden, fartyg som anlöper Utö, förlisningar, handelsfärder, fisket, fågelskyttet och världshändelser.

Hans barnbarn, senare lots, Gileh Fridolf Öhman (1894–1963) fortsätter med dagboken 1907, endast tolv år gammal, fram till 1932. Yrkeslivet och det lokala vardagslivet varvas även nu med världshändelser och händelserna för hundra år sedan har satt spår också i den här dagboken:

1917 Okt. 16. Kom det rykten om att revolution börjats i Petrograd, som även snart besannades några dagar senare, revolutionen spred sig även snart till de finska städerna och alla ryska tjänstemän och herrar blevo från sina tjänster avsatta och många även dödade.

1918 mars 18. Började vi även få kännning av inbördeskriget förty en stor del av sockne bor flydde ut hit för att slippa undan de rödas härjande där.

Han noterar även att 22 000 tyskar landsteg på Åland i mars och antecknar i dagboken hur deras resa framskrider via Korpo, Nagu och Nötö. Den 11 april landsteg tyskarna i Hangö.

I de fem handskrivna häftena som arkivet består av finns även farledsbeskrivningar, sirligt utformade räknexempel, beskrivningar över remmarna mellan Utö och Lohm antecknade av understyrman Wilhelm Öhman 1904, positionsbestämmelser för torskfiske, anteckningar med betraktelser över livet och över vardagliga förhållanden samt ordlistor för kommunikation på både ryska och finska daterade 1836.

Harry Järvs arkiv

Krig förändrar livet för alltid och för många blir inriktningen efteråt en annan än den som före kriget tycktes färdigt utstakad. Så var fallet också för Harry Järv (1921–2009), vars arkiv donerades till SLS under hösten.

Harry Järv, från Karperö i Korsholm, deltog som 18-åring som frivillig i vinterkriget. Under fortsättningskriget blev Järv välkänd patrolledare för det finlandssvenska infanteriregementet IR 61. Järv belönades ett flertal gånger för sina insatser bakom fiendens linjer, vid Svir och vid slaget vid Tienhaara. Järvs fotografier från fortsättningskriget har legat som grund för bland annat filmen *Framom främsta linjen* från 2004.

Efter kriget flyttade Järv till Sverige där han under hela sin yrkeskarriär kom att arbeta inom biblioteksväsendet. Han skrev ett tjugotal böcker, översatte en stor mängd böcker till svenska och var redaktör för kulturtidskrifterna *Horisont*, *Radix* och *Fenix*. Han var specialiserad på Franz Kafka och ledamot av Vitterhetsakademien.

Harry Järvs arkiv omfattar drygt tio hyllmeter material från 1930–2009 och innehåller till stor del korrespondens, tal, föredrag, urklipp och handlingar i anknytning till Järvs verksamhet som riksbibliotekarie vid Kungliga biblioteket i Stockholm. I talen och föredragen ger Järv sin syn på vitt skilda ämnen, från Finlands roll i kriget till litteraturfilosofiska utredningar. En del material av mer privat karaktär, såsom anteckningsböcker och gästböcker, ingår också i arkivet.

*Handarbete vid kaffebordet för-
evigades av Lappfjärdsfotogra-
fen Ilta-Lilja Klockars.*

*Glad chaufför i en Mercedes-Benz W136 170 V. Fotograf: Ilta-Lilja
Klockars. Båda bilderna ur SLS/Ilta-Lilja Klockars arkiv.*

Frågelistor, fältinsamling och nytillskott i boksamlingarna 2016

Insamlingsprojektet Finlandssvensk migration och frågelistan **Tur (och retur?)**, från december 2015 till 15.6.2016, var ett samarbete mellan Åbo Akademi, Migrationsinstitutet i Kronoby, Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige (FRIS) och Svensk presstjänst. Sammanlagt 306 personer svarade på frågelistan. I september intervjuades 20 finlandssvenskar om migration och identitet i Stockholm.

Fältinsamlingsarvodena gick till tre studerande vid Åbo Akademi. Johan Bergman, Mindy Svenlin och Sofia Wanström intervjuade 16 finlandssvenskar bosatta i Sverige. Därtill intervjuade Mira Åkerholm, Åbo Akademi, nio finländska emigranter i Vancouvertrakten.

Minoritet i minoriteten, ett samarbete med föreningen Kultur för alla om insamling av HBTIQ-material, inom projektet Finland 100 – I regnbågens färger. Frågelistan lanserades på SLS webbplats under pridefestivalen i Helsingfors, och vid seminariet "Vårt queera kulturarv" på SLS lanserades ett upprop om insamling av arkivmaterial. Dokumentation också under Raseborg Pride och Åland Pride. Insamlingen pågår fram till juni 2017.

Vackert väder i dag, ett samarbete med ämnet folkloristik vid Åbo Akademi om väder och väderiakttagelser, lanserades i december 2015 och pågick till 31.5.2016. Listan besvarades av 75 personer.

Milispråket i Drakan behandlade militärslang vid Nylands brigad. Frågelistan, som 75 personer svarade på, samlade in erfarenheter och attityder (se s. 26).

Namnen i våra städer, en fältinsamling i två städer. Till samlingarna tillkom 285 inofficiella namn i Karis, och i Vasa kompletterades samlingen med drygt 100 namn. Ca tjugo nya alternativa namn till platser och ca tio nya inofficiella namn kom in via webbplatsen.

Musikevenemang som SLS dokumenterade 2016 var bl.a. Folkdansens jubelår och Mellersta Österbottens Folkdansdistrikts 40-årsjubileum i Vasa, Visstuga på Brage friluftsmuseum i Vasa, Finlands svenska spelmanns förbunds spelmannsstämman i Lovisa, Folkmusikryssningen Folklandia och Folkmusikdagarna i Vasa.

Bibliotekets samlingar växte med 452 böcker och fonogram av sammanlagt 74 donatorer. Därtill togs 86 böcker emot i samband med arkivdonationer.

Fotografier från Lappfjärd

Det finns sedan tidigare många arkiv av både amatör- och professionella fotografier vid SLS. Nu har den här gruppen ytterligare kompletterats med donationen av fotografen Ilta-Lilja Klockars (f. 1929) arkiv. Hon var ägare till Fotografiateljé Lappfjärd Foto – Lapväärtin Foto. I samlingen finns drygt 1470 glasnegativ tagna 1948–1964 och allmänheten har redan visat intresse för bilderna. Bland motiven finns personporträtt, födelsedagar, konfirmations- och skolelevfoton, landskapsbilder, manskörs- och revy fotografier.

Författare, konstnärer, skådespelare

Konstnäsarkiv är också en central grupp i arkivets materialbestånd som fyllts på under fjolåret. Beda Stjernschantz (1867–1910) är en uppskattad konstnär inom symbolismen. Åren 1885–1889 studerade hon vid Finska Konstföreningens ritkola och därefter i Gunnar Berndtsons privatakademi 1889–1891. Hennes arkiv innehåller korrespondens till familjemedlemmar och vänner och omfattar bland annat brev från Anna Bremer, Albert Edelfelt, Selma Lagerlöf och Ellen Thesleff. Därtill finns manuskript, biografiska handlingar, anteckningar, arbetsansökningar, urklipp, fotografier och skisser.

En annan speciell konstnärshelhet som donerats är författaren, bildkonstnären Ann-Marie Häyrén-Malmströms (1904–1967), författaren, mykologen Nicken Malmströms (1897–1967) och skådespelaren, balettdansören och konstnären Manfred Negendancks (f. 1937) arkiv. Häyrén studerade för Helene Schjerfbeck före sin debut som bildkonstnär 1921. Hon skrev två diktsamlingar, *Brinnande stig* (1945) och *Solstorm* (1946). Nicken Malmström skrev dikter, noveller och aforismer. Arkivet innehåller manuskript, korrespondens, dagböcker och urklipp.

Ett tredje konstnäsarkiv som tagits emot är kostymdesigner Regina Backbergs (1898–1979, f. Piirainen), hennes man diplomingenjör Boris Backbergs (1895–1970) och deras son, konstnären och arkitekten, Klaus Backbergs (1933–2015) arkiv. Bland korrespondensen finns bland annat brev av Tove Jansson och Elmer Diktonius.

Därutöver hör brev av Eva, Toini och Zacharias Topelius, skådespelaren Kerstin Nylanders rollfotografier, författaren Eric von Schantz manuskript, reklamtecknaren O.J. Eklunds teckningar, Rabbe Enckells skissböcker och Elmer Diktonius album till Birgitta Enckell till nytillskotten i fjol.

Filminspelningar

Även några filmer har donerats, bland annat fem videofilmer inspelade av Folke Renlund från Jakobstad. Materialet omfattar inspelningar av purpurin i Kronoby (1996), Finlands svenska spelmanns förbunds och Finlands Svenska Folkdansrings gemensamma stämman *Samstämt* i Jakobstad 2005 samt dokumentären "Ett filmporträtt" *Eugen Törnqvist – en Purmopojk* (2016), om en känd dragospelare i nejden som uppträtt aktivt under många år.

En förteckning över alla mottagna donationer finns på SLS webbplats.

Vi tackar samtliga donatorer! ●

Yrsa Lindqvist, Sanna Jylhä, Maria Miinalainen och Pia Uppgård är arkivarier på SLS

Bildkonstnären Beda Stjernschantz hörde till 1890-talets symbolister, här ett uppslag ur ett av hennes skissblock från den tiden. SLS/Beda Stjernschantz arkiv. Läs mer om Stjernschantz på bloggen på SLS webbplats.

<i>Finnska på Svenska</i>			
<i>Svenska.</i>	<i>Finnska.</i>	<i>Svenska.</i>	<i>Finnska.</i>
God Morgen.	Hoyvä huomena	Gif mig färsk fisk.	Anna Minulle Suoretta kaka
God dag.	Hoyvä Päive	Satt fisk.	Soulailla kaka.
God Middag.	Hoyvä polijäive.	sik, braxen?	Sika, Lehna,
God afton.	Hoyvä ahto.	raa, thoming.	kota, silaka,
Gif mig.	Anna minulle	Abbor, sil.	looma, siipinä,
Gods värd.	Hoyvä Jendä.	Keondra, Jery	Manian kaka fiski
Gods värdinna	Hoyvä Enendä.	gö, all.	kukka, Anjeria,
Säg åt mig.	Mykäät minulle	senjpa, Nors	merihänkei, Norsjä,
Låt mig få kopar.	Anna minun järötte.	Sorske, Moekfisk,	Sorske, Jpötorfka,
En macks smör.	Jpi Naula Väita.	Mort, Ganda,	sätki, Maakei,
Kar sa god och lat mig.	Ole min hoyvä ja	Hvett kök.	kynsi kakuha.
ja	Anna minun fader	Röd kök.	Sipulei.
Gif mig korp för penningar.	Anna minulle	Koka Grotät mig.	Heitä minulle Persoa.
Kvad kastan.	Makkaravahanedje	Koka Grotät oss	Heitä minulle Periga.
Gif mig kottahäsk.	Mitä Maya	Koka Miltkallena	Heitä Ruiska Kallena,
Färskt kött.	Anna minulle ^{seha} ruipia.	Mjöl, Gryn.	Sauho, Kruyni,
Färskt Häsk.	Suoretta Häskä.	Koka Söt Grot.	Heitä Maekia Persoa.
Satt Häsk	Soulailla Häski	midren Mjölke.	Heitä Ruiskall, älä
		flärintetvattenale	jihen votta Gp.

I häftet Beskrivning av inloppet till Åbo vid finska Utö från 1836 finns även översättningar av ord och nyttiga fraser från svenska till ryska och finska. SLS/Handlingar från Utö.

PRIS, STIPENDIER OCH UNDERSTÖD

SLS årshögtid direktsändes och det går fortfarande att se programmet på SLS webbplats www.sls.fi.

Pris

Vid SLS årshögtid den 5 februari 2017 utdelades 264 000 euro i litterära pris.

Karl Emil Tollanders pris

Karl Emil Tollanders pris om 40 000 euro och den Tollanderska medaljen tillföll professor Max Engman för *Språkfrågan. Finlandssvenskhetens uppkomst 1812–1922*. Verket är en imponerande syntes av Engmans över fyra decennier långa forskning om Finlands formation till en nation och stat i växelverkan med Sverige, Ryssland och de övriga europeiska imperierna. Engmans enastående styrka som forskare ligger i hans förmåga att gestalta det förflutna över nationella, språkliga och ideologiska gränslinjer. Dessa perspektiv har han också flitigt värnat om som akademisk lärare, vetenskaplig redaktör och förtroendevald inom olika kulturella samfund och stiftelser.

Övriga pris utdelade vid årshögtiden

Författaren Zinaida Lindén 20 000 euro, Föreningen Granskaren 22 000 euro, dramatikern Milja Sarkola 20 000 euro, professor Holger Weiss 18 000 euro, professor Jan Samuelson 18 000 euro, författaren Ulf Stark 8 000 euro, illustratören Linda Bondestam 8 000 euro, författaren Ralf Andtbacka 10 000 euro, författaren Catharina Gripenberg 10 000 euro, redaktör Sofia Torvalds 10 000 euro, filosofie doktor Aapo Roselius 10 000 euro, politices magister Jan Kronholm 10 000 euro, filosofie doktor Arne Toftegaard Pedersen 10 000 euro, författaren Sara Razai 10 000 euro, författaren Ann-Helen Attianese 10 000 euro, författaren Henrika Ringbom 10 000 euro, författaren Peter Sandström 10 000 euro, kontaktchef Emina Arnautovic 5 000 euro och filosofie doktor Sofia Häggman 5 000 euro.

Statsrådet Mauritz Hallbergs pris

Statsrådet Mauritz Hallbergs pris om 20 000 euro utdelades den 16 maj och tillföll filosofie doktor Freja Rudels för doktorsavhandlingen *I berättandets makt. Om tre romankroppar av Per Olov Enquist*. Se intervju på s. 30.

Pro gradu-pris

Pro gradu-pris i etnologi om 1 000 euro tilldelades fil.mag. Marianne Robertsson.

Pro gradu-pris i litteraturvetenskap om 1 000 euro tilldelades fil.mag. Ylva Perera.

Pro gradu-pris i språkvvetenskap om 1 000 euro tilldelades fil.mag. Ruut Korpinen.

SLS Studentpris

Studentpriset i modersmålet om 1 000 euro tilldelades Joakim Kattelus från Gymnasiet Lärkan, Helsingfors.

Studentpriset i samhällslära om 1 000 euro tilldelades Johannes Nummikoski från Gymnasiet Grankulla samskola.

Studentpriset i historia om 1 000 euro var tilldelades Oskar Kallio från Ekenäs gymnasium och Sean Rehn från Katedralskolan i Åbo.

Arkivets informantpris

Gun Andersén-Wilhelms 150 euro, Andreas Holmberg 100 euro, Erik Kaunismäki 100 euro och Birgitta Lönnqvist 150 euro.

Stipendier och understöd

Under vintern och våren 2016–2017 har SLS beviljat följande stipendier och understöd.

Utdelning inom **etnologi och folkloristik** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond I

och SLS budgetmedel:

Fil.dr Blanka Henriksson 15 600 euro, fil.mag. Maria Johansson 8 800 euro, fil.mag. Jakob Löfgren 8 800 euro och fil.mag. Marianne Robertsson 13 200 euro.

Utdelning inom **historia** ur Ragnar, Ester, Rolf och Margareta Bergboms fond, Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II och Gösta Schybergsons fond:

Fil.mag. Topi Artukka 26 400 euro, fil.mag. Sara Cederberg 26 400 euro, fil.mag. Frida Ehrnsten 26 400 euro, fil.mag. Cecilia Hortlund 2 200 euro, Historiska föreningen rf 16 000 euro, ekon. dr Agneta Karlsson 25 100 euro, fil.mag. Emil Kaukonen 26 400 euro, fil.dr Kasper Kepsu 31 200 euro, fil.dr Hanna Lindberg 33 400 euro, fil.mag. Robert Louhimies 26 400 euro, fil.dr Viveca Rabb 31 200 euro och fil.dr Mats Wickström 15 600 euro.

Utdelning inom **kulturhistoria** ur Ragnar, Ester, Rolf och Margareta Bergboms fond:

Den åländska keramikgruppen 6 000 euro, dipl.ing. Emelie Enckell 1 000 euro, fil.mag. Catarina Harjunen 13 200 euro, fil.mag. Hanna Kivikero 8 800 euro, fil.dr Heidi Kurvinen 15 600 euro, Institutet för folklivsforskning vid Åbo Akademi 4 000 euro och fil.mag. Julia von Boguslawski 26 400 euro.

Utdelning inom **litteraturvetenskap** ur Ragnar, Ester, Rolf och Margareta Bergboms fond, Selma, Ingrid och Lars Wasastjernas fond, Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond I och budgeterade medel:

Arrangörskommittén för Nor-Lit 2017 3 400 euro, fil.mag. Olga Engfelt 13 200 euro, fil.mag. Rebecka Fokin 22 000 euro, fil.mag. Maimouna Jagne-Soreau 2 000 euro, fil.mag. Judith Meurer-Bongardt 700 euro, fil.mag. Maria Renman 26 400 euro, fil.mag. Katja Sandqvist 13 200 euro och fil.mag. Pia Vuorio 26 400 euro.

Utdelning inom **samhällsvetenskap** ur Ragnar, Ester, Rolf och

Margareta Bergboms fond, Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond I, Selma, Ingrid och Lars Wasastjernas fond och budgeterade medel:

PeM Tuuli From 15 400 euro, pol.mag. Mikael Harjula 8 800 euro, pol.mag. Katarina Perander-Norrgård 22 000 euro, pol.mag. Tobias Pöttsch 8 800 euro, PhD Kaarina Reini 22 000 euro, pol.mag. Dan Sundblom 8 800 euro och pol.mag. Sarah Åkerman 27 490 euro.

Utdelning inom **språkvetenskap (svenska språket)** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II:

Adolf Noreen-sällskapet för svensk språk- och stilforskning 10 000 euro, PeM Tuuli From 8 800 euro, Föreningen för nordisk filologi rf 9 200 euro, fil.mag. Henna Heinonen 350 euro, Jyväskylä universitet, Institutionen för språk och kommunikationsstudier 2 200 euro, fil.dr Sinikka Lahtinen 510 euro, docent Marko Lamberg 38 400 euro, fil.mag. Olga Mezhevich 13 200 euro, fil.mag. Mari Mäkilä 400 euro, Nordica/Helsingfors universitet 5 000 euro, fil.mag. Heidi Poutanen 13 200 euro, fil.dr Caroline Sandström 1 100 euro, fil.mag. Pauliina Sopanen 470 euro, fil.mag. Jenny Stenberg-Sirén 850 euro, fil.mag. Linda Storås 13 200 euro, fil.dr Eveliina Tolvanen 1 000 euro och fil.mag. Veijo Vaakanainen 600 euro.

Utdelning inom **ekonomi och statistik** ur Bröderna Lars och Ernst Krogius forskningsfond:

M.A. Mats Ekman 26 400 euro och pol.mag. Tuomas Nurminen 8 800 euro.

Utdelning inom **finlandssvenskt kulturarbete** ur Birger Pettersons fond:

Centret för livslångt lärande vid ÅA/Skårgårdsinstitutet 10 000 euro.

Utdelning inom **genealogi och släkthistoria** ur Hjördis och Arvid Standertskjöldes minnesfond:

Gardberg Center r.f. 8 000 euro.

Utdelning inom **kyrkohistoria** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II:

Fil.mag. Joonas Tammela 26 400 euro.

Utdelning inom **miljövård och teknologi** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II:

Fil.mag. Staffan Dahlström 26 400 euro, Finlands skräntärnearbetsgrupp 17 940 euro, Natur och miljö rf 20 000 euro och M.Sc. Soudabeh Saeid 26 400 euro.

Utdelning inom **svenskans fortbestånd i Finland** ur Bo Backströms fond:

Fil.mag. Henriikka Autio 13 000 euro, Flerspråkig skola – flerspråkig inlärningsmiljö 24 000 euro, Flex-In arbetsgrupp 15 000 euro, Sammanslutningen Svenska Klubben i Helsingfors rf och Muntra musikanter MM r.f. 30 000 euro och Svenska Finlands folkting 8 000 euro.

Utdelning inom **teologi** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II:

TD Heidi Hirvonen 31 200 euro, TD Heidi Jokinen 31 200 euro och docent André Swanström 38 400 euro.

Utdelning av **tryckningsbidrag** ur Christian och Constance Westermarcks fond och Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond I:

Hellas förlag ABOY 5 900 euro, docent Ben Hellman 3 500 euro, docent Anders Johansson 900 euro, KultAd rf 4 100 euro, Migrationsinstitutet/Centret för Svenskfinland 5 000 euro och Redaktionen för festskrift 2 000 euro.

Fonden för **Finlands svenska bildkonstnärer och tonsättare**:

Kompositören Harri Wessman 1 500 euro, M.A. Marjo Levlin 3 500 euro, bildkonstnär Janika Norrgård Löfqvist 3 000 euro och M.A. Emma Rönnholm 3 500 euro.

Fredrik Pacius minnesfond:

Arbetsgruppen Fredrik Pacius editionsgrupp 10 000 euro, Erkki Melartinsällskapet r.f. 2 500 euro, Festival Nordischer Klang, Greifs-

wald, Tyskland 2 225 euro, fil.lic. Seija Lappalainen 24 000 euro, stud. Daniel Schultz 15 000 euro och Sibelius-Akademien 137 235 euro.

Resestipendium för studier i Norden ur Professor Carl-Eric Thors stipendiefond:

Fil.stud. Sofia Hägglund 400 euro, hum.kand. Anni Posio 1 000 euro, fil.mag. Daniela Silén 340 euro och fil.mag. Satu Sitaloppi 300 euro.

Resestipendium för medicinestuderande och -kandidater ur Carl-Johan von Troils minnesfond:

Med.lic. Sofia Eriksson 700 euro, med.kand. Alexandra Lehtonen 800 euro, med.kand. Roberta Sandström 1 200 euro och med.kand. Sofia Takolander 1 200 euro.

Stipendier för studerande ur Holger Frykenstedts stipendiefond:

Hum.kand. Leena Aunio 2 000 euro, teol.kand. Hanna Fagerudd 2 000 euro, hum.kand. Valter Holmström 2 000 euro och hum.kand. Mia Teppo 2 000 euro.

Stiftelsernas postdok-pool:

Pol.dr Sarah Lehtinen 36 000 euro, Ph.D. Miikka Silfverberg 40 000 euro och ekon.dr Dennis Sundvik 37 000 euro.

Övriga understöd ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II och Stiftarnas fond:

Hanaholmen – kulturcentrum för Sverige och Finland 50 000 euro, Hugo Bergroth-sällskapet 7 000 euro och Pressarkivföreningen r.f. 39 600 euro.

Forskningsunderstöd

Forskningsprojektet *Den okände von Wright*, Helsingfors universitet, projektledare universitetslektor Thomas Wallgren, 325 000 euro.

Forskningsprojektet *Vardagens rum. Svensk kultur i Finland under 1900-talet – traditionsvetenskapliga perspektiv*, Åbo Akademi, projektledare t.f. professor Fredrik Nilsson, 625 000 euro.

Hela livet bevarat i bilder

Under våren publicerade SLS drygt 460 fotografier av Vöråfotografen Erik Hägglund och över 2000 bilder tagna av den västnyländske amatörfotografen Bernhard Åström på den nationella sökpportalen finna.fi.

De unika bildsamlingarna visar livet i början av 1900-talet i all dess komplexitet. Bilderna är allt annat än tillrättlagda – här syns liv och död, fest och vardag, familjeliv, skolgång och arbete om vartannat.

Bilderna är högupplösta och får användas fritt, förutsatt att man anger upphovsmannen. ●

Kopperskan Anna Maria Kronqvist (f. Konsti) från Rejpelt, Vörå, lägger kophorn på Jenny Cederholm. SLS arkiv/Erik Hägglunds fotosamling.

Guld- horn ur arkivet

Till SLS arkiv inlämnades nyligen en liten minnesbok som har tillhört Valter W. Forsblom (1888–1960). Boken användes under hans skoltid i småbarnsskolan i Nystad och Uudenkaupungin Yhteistyseo och verserna i boken är skrivna på både finska och svenska.

Traditionen att samla anteckningar och autografer var ursprungligen manlig och sammanhänge med adelsmäns och studenters kontaktskapande resor med början i 1500-talets Tyskland. I mitten av 1800-talet hade minnesboken nästan helt blivit en tradition bland flickor. I Svenska litteratursällskapets samlingar finns därför endast några pojkalbum, och boken är ett välkommet tillskott.

I Valters bok har mamma och pappa, som till traditionen hörde, skrivit sina pedagogiska verser på de första albumsbladen. Också lärarinnan Betty Lindborg har antecknat allvarsamma ord. Fjorton pojkar och fem flickor har bedyrat klasskamraten sin vänskap och minnena har pryts med vackra glansbilder.

Valter W. Forsblom blev senare en av Svenska litteratursällskapets genom tiderna främsta traditionsinsamlare och hans storverk *Magisk folkmedicin* i serien *Finlands svenska folkdiktning* väckte beundran också utanför Finlands gränser. Forsblom är även vår tidigaste arkivkollega – han arbetade som amanuens vid litteratursällskapets arkiv 1927–1939. ●

Carola Ekrem är arkivarie på SLS arkiv

Valter W. Forsbloms minnesbok.

Nya böcker från SLS

Våren 2017

Språk i prosa och press

Svenskan i Finland – i dag och i går II:1

Red. Marika Tandefelt

Språk i prosa och press handlar om språket i samtida finlandssvensk prosa och press, där språkriktighetsfrågor inte upphör att väcka känslor och locka till debatt. Fem skribenter skriver om det finlandssvenska medielandskapet, finlandssvenska särdrag i skrift och författarnas och journalisternas språkarbete.

242 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 32 euro
ISBN 978-951-583-362-4

Språk i skola och samhälle

Svenskan i Finland – i dag och i går II:2

Red. Marika Tandefelt

Språk i skola och samhälle visar hur texter kommer till i skolans värld, hos myndigheterna och i

företagsmiljö. Texter som ska informera måste vara tydliga, och översättningar måste motsvara originaltexter. Företagen bestämmer själva på vilka språk de ger service. Företag med verksamhet i flera länder har ett gemensamt koncernspråk, men samtidigt kan flera olika språk användas internt. Företagens service och reklam påverkas också av kundernas egna språkval.

207 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 32 euro
ISBN 978-951-583-363-1

HENRIK MEINANDER

Kansallisvaltio

Ruotsalaisuus Suomessa 1922–2015

Suomen ruotsalainen historia 4

Suomen ruotsalainen historia -kirjasarjan päätösosa on vetävästi kirjoitettu esitys kansallisvaltio-Suomesta ja sen ruotsalaisuuden historiasta. Se kertoo kielivähemmistöstä ja sen suhteesta enemmistöön: alkuaikeiden jyrkistä kiistoista, kiistoja seuranneesta pitkästä sovusta sekä viime

vuosikymmenten ristiriitaisesta kehityksestä. Kirja piirtää laajan kaaren itsenäisyyden alkuvuosista nykyyhteeseen.

347 s., kovakantinen, kuvitettu, hinta n. 38 euro
ISBN 978-951-583-369-3

Föreställda finlandssvenskheter

Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland

Red. Sven-Erik Klinkmann, Blanka Henriksson & Andreas Häger

I *Föreställda finlandssvenskheter* undersöker åtta författare med bakgrund i folkloristik, sociologi och geografi hur det finlandssvenska gestaltas i tidningsdebatt, webbdiskussioner och läroböcker i historia. Gemensamt för analyserna är synen på begreppet makt och det intersektionella perspektivet, där kategorier som kön, klass och etnicitet möts.

375 s., häftad, cirkapris 26 euro
ISBN 978-951-583-364-8

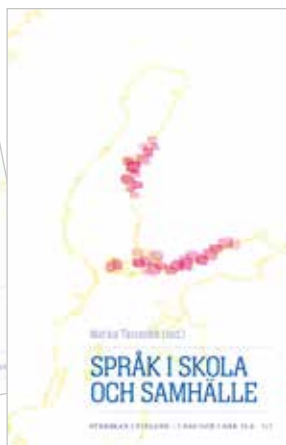
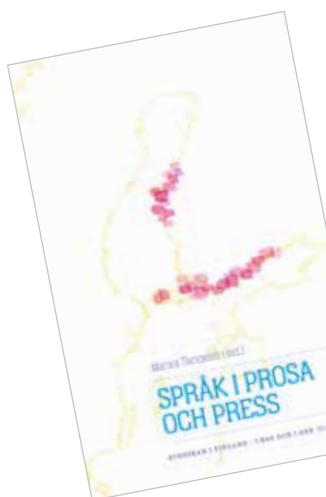

Öppet fall

Red. Nils Erik Villstrand & Petri Karonen

Finlands historia skrivs ofta utifrån det titthål som den 6 december 1917 erbjuder. Vad hade hänt, hur skulle framtiden ha format sig om ett annat alternativ hade valts bland dem som stod till buds? Sju historiker granskar val och alternativ i Finlands historia utgående från året sjutton i varje sekel, med början i medeltidsåret 1417 och fram till nutid.

296 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 28 euro
ISBN 978-951-583-370-9

Hösten 2017

Många krokor i långdansen

Finlandssvenska ordspråk och talesätt

Utg. Carola Ekrem

Här presenteras ett stort urval ordspråk och talesätt som delats in i ett fyrtiotal olika kategorier som "Vår herre och djävulen" och "Djuren i ordstaven". Läsaren får också veta hur ett visst ordspråk använts på olika orter i Svenskfinland. Boken bygger på källmaterial ur SLS arkiv från ca 1880–2005. I kommentardelen beskrivs ordspråkens historia och utgåvan illustreras med teckningar av Bosse Österberg.

Ca 680 s., häftad, cirkapris 28 euro, utkommer i augusti
ISBN 978-951-583-361-7

Historiska och litteraturhistoriska studier 92

Red. Jennica Thylin-Klaus & Anna Biström

Frågor kring nationalism och identitet är spår som följs i årets HLS, i artiklar kring Lars Huldéns dikt,

finländsk högerextremism, kanonisk dialog mellan J.L. Runeberg och Juhani Aho, receptionen av Gunnar Björling och Karl H. Wiiks syn på det finländska inbördeskriget. Därtill finns artiklar om Torsten Söderhjelm och hans närmaste krets i Florens samt postmodernism och parodi i romaner av Monika Fagerholm. I HLS ingår också essäer och Kjell Westös festtal från SLS årshögtid.

Ca 380 s., häftad, illustrerad, cirkapris 28 euro, utkommer i september
ISBN 978-951-583-403-4

JUHA BÄCKMAN, JARNO KOIVUMÄKI & NIKOLAI MARSCHAN

Mannerheims adjutant

Minnen av O.R. Bäckman

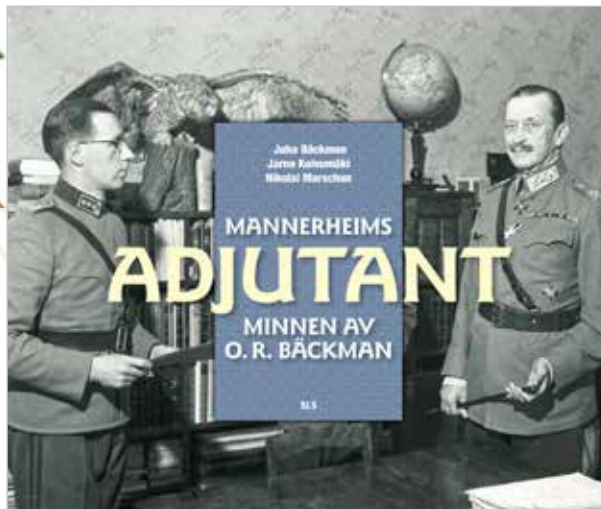
Överste O.R. Bäckman tjänstgjorde som yngre adjutant för Gustaf Mannerheim 1942–1946. Bäckman behöll kontakten med Mannerheim även efter hans tid som president, och blev den förste intendenten för Mannerheim-museet 1951–1966. På ett distinkt och respektfullt sätt berättar han om mannen bakom den offentliga bilden. Boken är rikt illustrerad och innehåller också material om Mannerheims släktbakgrund och liv.

Ca 200 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 34 euro, utkommer i september
ISBN 978-951-583-359-4

Bröderna von Wrights växter

Utg. Bertil Nordenstam

I början av 1990-talet gjorde botanikern och professorn Bertil Nordenstam en oväntad upptäckt på Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm. I det nordiska herbariet fann han 57 originalakvareller av konstnärsbröderna Magnus, Wilhelm och Ferdinand von Wright. De detaljrika växt-

bilderna publiceras nu för första gången, med inledning och tillhörande växtfakta.

Ca 150 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 38 euro, utkommer i oktober
ISBN 978-951-583-371-6

KARI TARKIAINEN

Moskoviten

Sverige och Ryssland 1478–1721

I länderna kring Östersjön har Ryssland ofta upplevts som ett hot, i äldre tid liksom i våra dagar. *Moskoviten* handlar om denna Rysslandssyn och dess bakgrund i de tidiga kontakterna mellan svenskar och ryssar. Vi får veta hur de två rikena växte fram, hur den kulturella och politiska klyftan mellan dem uppstod och hur man försökte överbygga den. Nyckelfigurer i kontakterna, såsom svenska tolkar och diplomater eller ryska övertöpare, porträtteras också i boken.

Ca 500 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 38 euro, utkommer i december
ISBN 978-951-583-412-6

ZACHARIAS TOPELIUS

Naturens Bok och Boken om Vårt Land

Utg. Magnus Nylund under medverkan av Håkan Andersson, Pia Forssell & Henrik Knif

Zacharias Topelius Skrifter XVII

Topelius skolböcker *Naturens Bok* (1856) och *Boken om Vårt*

Land (1875) och deras finska översättningar användes först i elementarskolorna och sedan i folkskolorna, långt in på 1900-talet. *Boken om Vårt Land* har utkommit i mer än 20 upplagor på svenska och omkring 60 på finska. Gud och fosterlandet är den värdegrund Topelius och folkskolan byggde på. Hans syn på medborgarnas rättigheter och skyldigheter är tidlös, och boken fick stor betydelse för den nationella självförståelsen.

Ca 600 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 34 euro, utkommer i oktober
ISBN 978-951-583-414-0

ZACHARIAS TOPELIUS

Föreläsningar i geografi och historia

Utg. Jens Grandell

Zacharias Topelius Skrifter XV

Topelius var professor i Finlands historia 1854–1875 och föreläste också om geografi. I de tidigare opublicerade föreläsningarna behandlar han landet och folket som ett odelbart helt och underbyggde så uppfattningen om Finland som en separat nation. De är skrivna på löpande prosa som ibland påminner om de historiska romanerna. Föreläsningarna publiceras enbart digitalt.

Publiceras på Topelius.fi i november 2017
ISBN 978-951-583-413-3

Café Svenskfinland

PIGGA UPP DIN SVENSKA
I BJÖRNEBORG!

Folktinget har sedan sommaren 2012 deltagit i politikerveckan SuomiAreena i Björneborg. På SuomiAreena vill Folktinget synliggöra och skapa positiva attityder till det svenska språket. I år samarbetar vi med Marthaförbundet, Ålands landskapsregering, Svenska litteratursällskapet och Folkhälsan på Medborgartorget i paviljongen Café Svenskfinland. Välkommen med!

Paviljongen i Björneborg 10-14.7.2017

Måndag 10.7

Marthaförbundet erbjuder hushållsrådgivning live, intressanta diskussioner och smakprov på sommarens smaker. Vid vårt matbord för vi diskussioner om matsäkerhet, matkultur och delar med oss av recept och inspiration för en bättre värld, en vardag i taget.

Tisdag 11.7

Ålands landskapsregering bjuder på en bit ålandspannkaka, tillredd och serverad av kocken Michael Björklund. Samtidigt kan du testa dina kunskaper om Åland. Vicelanrådet Camilla Gunell, ministrarna Mika Nordberg och Mats Perämaa finns i Paviljongen.

Onsdag 12.7

Folktinget välkomnar både stora och små att pyssla tillsammans med tv-snickaren Jim Björni, känd från programmet Strömsö. Samtidigt kan du diskutera aktuella språkfrågor med oss.

**SUOMI
AREENA**

Torsdag 13.7

Svenska litteratursällskapet inbjuder dig att placera bland andra Gudmundila, Nackeby och Klåsmark på kartan. Västra Finland är fullt av roliga svenska ortnamn som är obekanta för många. Placera dem rätt och gissa den finska motsvarigheten! Du kan vinna ett fint bokpris.

Fredag 14.7

Folkhälsan bjuder på smaskola på svenska. Du får också trampa din egen smoothie på vår smoothiecykel eller testa på motionsformen World Jumping på studsmatta. De 500 första får en tubscarf. Kom och hälsa på oss!

folktinget.fi
#cafésvenskfinland

Diskussioner & torgkvarten

Recept för ett framgångsrikt Finland

Tisdag 11.7 kl. 15.15, plats: Stadshusets gård, Hallituskatu 12
Medverkande: Jenny Wolfram, Pekka Lundmark, Peter Vesterbacka och Thomas Blomqvist.
Moderator: Kirsj Heikel
Arrangör: Folktinget

Kulturell mångfald i det självständiga Finland

Onsdag 12.7 kl. 15.15, plats: Stadshusets gård, Hallituskatu 12
Medverkande: Henrik Meinander, Maimouna Jagne-Soreau, Kyösti Hagert, Kristina Stenman och Tanja Ljungqvist.
Moderator: Stan Saanila
Arrangör: Svenska litteratursällskapet i Finland och Svenska Kulturfonden

World Jumping på torgkvarten

Fredag 14.7 kl. 12.00, plats: MTV:s scen på Medborgartorget
World Jumping förbättrar din kondition och balans och ökar din styrka. Folkhälsan utbildar instruktörer i World Jumping.
Arrangör: Folkhälsan

Pigga upp
din svenska!

Tillsammans med

FOLKTINGET
SVENSKA FINLANDS FOLKTING

folkhälsan

Att fylla hundra

Jubilarer och historiska händelser

Svenska litteratursällskapet hus, Riddaregatan 5, Helsingfors

Måndagen den 18 september kl. 18.00

En kväll om Vivica Bandler och Lilla Teatern

Bengt Ahlfors: Teater, kön och Vivica Bandler
Caterina Stenius: Teaterkris och guldålder på samma gång

Måndagen den 16 oktober kl. 18.00

En kväll om Göran Schildt och om Marita Lindquist

Monika Fagerholm: Leros – författarnas ö
Maria Lassén-Seger: Marita Lindquist. Med barnets
blick på världen och vardagen

Måndagen den 13 november kl. 18.00

En kväll om Georg Henrik von Wright och essäkonsten

Thomas Wallgren
Nora Hämäläinen

Måndagen den 4 december kl. 18.00

En kväll om Ryssland och revolutionen samt året 17 i Finlands historia

Bengt Jangfeldt: Vi och dom. Bengt Jangfeldt om Ryssland som idé
Nils Erik Villstrand: Finlands historia som öppna framtider

*SLS önskar alla läsare
en fartfylld sommar!*

Prenumerera på SLS nyhetsbrev!

SLS nyhetsbrev innehåller information om det senaste som pågår inom SLS – från boknyheter till forskningsrön och pärlor ur SLS arkiv. Brevet är gratis och sänds ut per e-post med några veckors mellanrum. Sänd ett e-postmeddelande med rubriken "SLS nyhetsbrev" till adressen nyhetsbrev@sls.fi. Din prenumeration bekräftas med ett svarsmeddelande.

Vill du bli medlem i SLS?

Du kan ansöka om medlemskap via sällskapets webbplats www.sls.fi eller genom att skicka in en ansökan till adressen nedan. Som medlem får du SLS medlemstidning *Källan*, årsboken *Historiska och litteraturhistoriska studier* gratis samt 50% rabatt på ett exemplar av varje bok i SLS skriftserie (om ej annat anges). Medlemsavgifter: årsmedlemmar 20 euro, ständigt medlemskap 800 euro.

Beställ Källan gratis!

SLS medlems- och informationstidskrift *Källan* utkommer två gånger om året. Du kan beställa hem gratis exemplar av *Källan* eller prenumerera kostnadsfritt på tidskriften. För beställningar, skriv till info@sls.fi eller ring 09 618 777.

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

PB 158, 00171 Helsingfors
(besöksadress: Riddaregatan 5, Helsingfors)
Öppet vardagar 9.00–16.00

SLS I VASA

Handelsplanaden 23, 65100 Vasa
Öppet tisdag–torsdag 10.00–16.00

Tfn 09 618 777 (gemensam växel)
info@sls.fi www.sls.fi